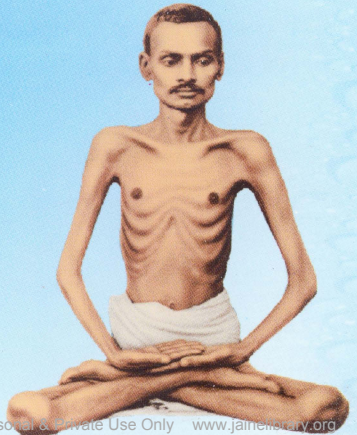
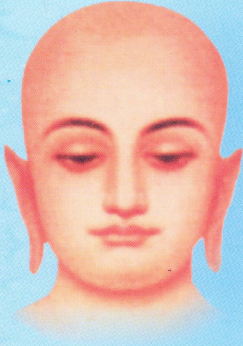


# શ્રી રાજવંદના



સૌની સાથે સ્વાત્મતુલ્ય વ્યવહાર રાખો.

ઘીરેસે બોલો, પ્રેમસે બોલો, આદર દેકર બોલો,  
જરૂરત હોને પર બોલો.

જીવનની પ્રત્યેક ક્ષણનો સત્કાર્યો દ્વારા સદુપયોગ કરો,  
અને આત્મલક્ષ વર્ધમાન કરો.

અંતરમાં રહેલું સાચું સુખ પ્રગટ કરવા સત્સંગ, સદ્વાચન,  
સદ્વિચાર અને સદાચાર સેવો.

શ્રદ્ધા, સમર્પણ, સાચું જ્ઞાન, ધીરજ, ખંત, પરોપકાર અને  
ગુરુકૃપાની પ્રાપ્તિ - આ સઘળી સંત થવાની કૃંચીઓ છે.



**સંત શ્રી આત્માનંદજી**

ૐ

# શ્રી રાજવંદના

આ પુસ્તકને નીચે ન  
મૂકવા તેમ જ કોઈ પણ  
પ્રકારની આશાતના ન  
કરવા વિનંતી છે.

: પ્રકાશક :

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર  
(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)  
કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭ (જિ. ગાંધીનગર)

પ્રકાશક : શ્રી નીતિનભાઈ આઈ. પારેખ (પ્રમુખ)  
શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર  
(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)  
કોબા ૩૮૨ ૦૦૭ (ગાંધીનગર)  
ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨ ૭૬૨૧૯/૪૮૩/૪૮૪  
ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨ ૭૬૧૪૨  
E-mail:srask@rediffmail.com

પ્રથમ આવૃત્તિ : સં. ૨૦૫૬, ચૈત્ર વદ પાંચમ,  
તા. ૨૩-૪-૨૦૦૦.

બીજી આવૃત્તિ : ૩૦૦૦  
તા. ૧૮-૭-૨૦૦૮

ટાઇપસેટીંગ : શ્રી ગ્રાફિક્સ  
૧૩, સજ્જન સોસાયટી,  
બોમ્બે ગેરેજની પાછળ, શાહીબાગ,  
અમદાવાદ-૪

મુદ્રક : ભગવતી મુદ્રણાલય  
૧૬/સી, બંસીધર એસ્ટેટ, બારડોલપુરા,  
અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૪  
ફોન : (૦૭૯) ૨૨૧૬ ૭૬૦૩

---

શ્રીરાજવંદના

## પ્રકાશકીય

ઉચ્ચ કોટિના શિષ્ટ, સંસ્કારી, જીવનોપયોગી, સત્ત્વશીલ અને આધ્યાત્મિક સત્સાહિત્યની સમાજને ચરણે ભેટ ધરવી તે આ સંસ્થાની એક આગવી પરંપરા છે.

શ્રમણ ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામી અને પરમ તત્ત્વજ્ઞ પરમ કૃપાળુદેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીના જીવન અને ઉપદેશ-વચનામૃતનો આ સંસ્થાના આદ્યસ્થાપક પરમ શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજીના જીવન ઉપર પરિવર્તનકારી જબરદસ્ત પ્રભાવ પડેલ છે.

શ્રી વીરપ્રભુની ૨૬૦૦મી જન્મ જયંતી તથા પરમ કૃપાળુદેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીના દેહોત્સર્ગ શતાબ્દીવર્ષ નિમિત્તે ‘શ્રી રાજવંદના’ તેઓશ્રીના પુનિત ચરણ-કમળમાં આત્મભાવે સાદર સમર્પિત કરીએ છીએ.

આ પુસ્તિકા સમાજના સૌ કોઈને પરમ ઉપકારી બને અને તેના વારંવાર અભ્યાસથી સત્પાત્રતાની વૃદ્ધિ થઈ, આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાઓ તેવી હાર્દિક ભાવના ભાવીએ છીએ.

કોબા - સં. ૨૦૫૬, ચૈત્ર વદ ૫,  
તા. ૨૩-૪-૨૦૦૦.

**પ્રકાશન સમિતિ**

**શ્રીરાજવંદના**

## બીજી આવૃત્તિ વેળાએ

‘શ્રી રાજવંદના’ની આ બીજી આવૃત્તિ પ્રકાશિત કરતા અમો સાત્ત્વિક આનંદનો અનુભવ કરીએ છીએ.

પરમ તત્ત્વજ્ઞ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી રચિત મોટા ભાગનાં પદો ઉપરાંત મેરી ભાવના તથા અશુદ્ધ આત્મા શુદ્ધાત્માને અરજ કરે છે તે પ્રાર્થનાનો આ નાનકડી પુસ્તિકામાં સમાવેશ કરેલ છે.

મુસાફરી દરમિયાન એટેચીમાં, પર્સમાં કે ખિસ્સામાં રાખી શકાય અને તેના વારંવાર અભ્યાસથી સત્ત્વશીલ અને આધ્યાત્મિકતાથી સભર પદોનું ચિંતન તથા કંઠસ્થ કરી સૌ કોઈને પરમ ઉપકારી બને તેવી હાર્દિક ભાવના ભાવીએ છીએ.

---

**શ્રીરાજવંદના**

‘ગાગરમાં સાગર’ જેવી આ પુસ્તિકાની કિંમત કરતાં તેનું મૂલ્ય અનેકગણું હોવાથી ધાર્મિક પ્રસંગોએ સ્વજનોને પ્રભાવના રૂપે આપીને સત્સાહિત્યનો પ્રસાર કરી સૌ ધર્મપ્રેમી જનતા આ પુસ્તિકાને દેશ-વિદેશમાં પ્રચલિત કરે તેવી અપેક્ષા.

કોબા

સંવત ૨૦૬૪, અષાઢ સુદ પૂનમ (ગુરુપૂર્ણિમા)

તા. ૧૮-૦૭-’૨૦૦૮

**પ્રકાશન સમિતિ**

---

**શ્રીરાજવંદના**

# અનુક્રમણિકા

## પદ્ય વિભાગ

૧	અનંત અનંત	૦૨
૨	અનિત્યાદિભાવના	૨૯
૩	અપૂર્વ અવસર	૪૪
૪	અહો ! અહો ! શ્રી સદ્ગુરુ	૯૫
૫	અહો શ્રી સત્પુરુષ કે	૦૧
૬	આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર	૫૮
૭	ઇચ્છે છે જે જોગીજન (અંતિમ સંદેશ)	૫૬
૮	ગ્રંથારંભ પ્રસંગ	૧૧
૯	જડ ને ચૈતન્ય બંને	૫૫
૧૦	જડભાવે જડ	૪૧
૧૧	જળહળ જ્યોતિ સ્વરૂપ તું	૧૨
૧૨	જિનવર કહે છે	૪૨
૧૩	તપોપધ્યાને રવિરૂપ	૨૯
૧૪	ધન્ય રે દિવસ	૫૩



૧૫	ધર્મતત્ત્વ જો પૂછ્યું મને	૨૦
૧૬	નાભિનંદન નાથ	૧૧
૧૭	નીરખીને નવ યૌવના	૨૩
૧૮	પરિપૂર્ણ જ્ઞાને	૧૪
૧૯	પંથ પરમપદ બોધ્યો	૫૨
૨૦	પ્રથમ નમું ગુરુરાજને	૮૯
૨૧	પ્રાતઃક્રાળનું દેવવંદન	૦૭
૨૨	બહુ પુણ્ય કેરાં	૨૭
૨૩	ખિના નયન પાવે	૪૦
૨૪	ભિન્ન ભિન્ન મત	૩૩
૨૫	મારગ સાચા	૩૯
૨૬	મૂળ મારગ સાંભળો	૪૯
૨૭	મેરી ભાવના	૧૦૦
૨૮	મોતીતણી માળા ગણામાં	૧૫
૨૯	મોહિનીભાવ	૨૪
૩૦	યમ નિયમ સંજમ	૦૫
૩૧	લઘુવયથી અદ્ભુત થયો	૩૩
૩૨	લોક પુરુષસંસ્થાને	૩૪

૩૩	શાંતિ કે સાગર	૧૪
૩૪	શુભ શીતળતામય	૨૨
૩૫	સાહ્યબી સુખદ હોય	૧૭
૩૬	સાયંઝાળનું દેવવંદન	૯૦
૩૭	હતી દીનતાઈ ત્યારે	૨૫
૩૮	હે પ્રભુ ! હે પ્રભુ !	૦૩
૩૯	હોત આસવા પરિસવા	૩૮

### ગદ્ય વિભાગ

૧	છ પદનો પત્ર	૭૭
૨	હે ભગવાન ! (ક્ષમાપના)	૮૫
૩	વીતરાગનો કહેલો	૮૩
૪	હે ક્રમ ! હે માન !	૮૪
૫	દુર્લભ એવો મનુષ્યદેહ	૮૭
૬	પ્રણિપાત સ્તુતિ	૮૬
૭	કર્મગતિ વિચિત્ર છે	૮૮
૮	પ્રાર્થના	૯૭

## દૈનિક ભક્તિનો નિત્યક્રમ

- ◆ નમસ્કાર મંત્ર
- ◆ મંગળાચરણ ૦૧
- ◆ જિનેશ્વરની વાણી ૦૨
- ◆ શ્રી સદ્ગુરુભક્તિ રહસ્ય (વીસ દોહરા) ૦૩
- ◆ કૈવલ્યબીજ શું ? (યમ નિયમ) ૦૫
- ◆ પ્રાતઃકાળનું દેવવંદન ૦૭
- ◆ એક નમસ્કારમંત્ર બોલવો
- ◆ ઇચ્છામિ ખમાસમણો વંદિઉં જાવણિજ્જાએ  
નિસીહિઆએ મત્યએણ વંદામિ (ત્રણ વખત)
- ◆ ત્રણ મંત્રની માળા
  - (૧) સહજાત્મસ્વરૂપ પરમગુરુ
  - (૨) આતમભાવના ભાવતાં, જીવ લહે કેવળજ્ઞાન રે.
  - (૩) પરમગુરુ નિર્ગથ સર્વજ્ઞદેવ
- ◆ હે ભગવાન ! (ક્ષમાપના) ૮૫
- ◆ વીતરાગનો કહેલો (ધર્મ) ૮૩
- ◆ દુર્લભ એવો મનુષ્ય દેહ ૮૭
- ◆ વંદન તથા પ્રણિપાતસ્તુતિ ૮૫

ૐ

અહો !

સર્વોત્કૃષ્ટ શાંત રસમય સન્માર્ગ -

અહો !

તે સર્વોત્કૃષ્ટ શાંત રસપ્રધાન  
માર્ગના મૂળ સર્વજ્ઞદેવ —

અહો !

તે સર્વોત્કૃષ્ટ શાંત રસ સુપ્રતીત કરાવ્યો એવા

પરમકૃપાળુ સદ્ગુરુદેવ —  
આ વિશ્વમાં સર્વકાળ તમે

જયવંત વર્તો, જયવંત વર્તો.

- આ.પ.એ. હાથનોંધ-૩ (૨૩)

અહો સત્પુરુષનાં વચનામૃત, મુદ્રા

અને સત્સમાગમ !

સુષુપ્ત ચેતનને જાગૃત કરનાર,

પડતી વૃત્તિને સ્થિર રાખનાર,

દર્શનમાત્રથી પણ નિર્દોષ

અપૂર્વ સ્વભાવને પ્રેરક,

સ્વરૂપપ્રતીતિ, અપ્રમત્ત સંયમ,

અને પૂર્ણ વીતરાગ

નિર્વિકલ્પ સ્વભાવના કારણભૂત;

છેલ્લે અયોગી સ્વભાવ પ્રગટ કરી

અનંત અવ્યાભાધ સ્વરૂપમાં

સ્થિતિ કરાવનાર !

ત્રિકાળ જયવંત વર્તો !

ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

(પત્રાંક - ૮૭૫)

## મંગળાચરણ

અહો શ્રી સત્પુરુષકે વચનામૃતમ્ જગદિત્કરમ્,  
મુદ્રા અરુ સત્સમાગમ સુતિ ચેતના જાગૃતકરમ્;  
ગિરતી વૃત્તિ સ્થિર રખે દર્શન માત્રસે નિર્દોષ હૈ,  
અપૂર્વ સ્વભાવકે પ્રેરક, સકલ સદ્ગુણ કોષ હૈ.

સ્વસ્વરૂપકી પ્રતીતિ અપ્રમત્ત સંયમ ધારણમ્,  
પૂરણપણે વીતરાગ નિર્વિકલ્પતાકે કારણમ્;  
અંતે અયોગી સ્વભાવ જો તાકે પ્રગટ કરતાર હૈ,  
અનંત અવ્યાબાધ સ્વરૂપમેં સ્થિતિ કરાવનહર હૈ.

સહજાત્મ સહજાનંદ આનંદઘન નામ અપાર હૈ,  
સત્દેવ ધર્મસ્વરૂપ દર્શક સુગુરુ પારાવાર હૈ;  
ગુરુ ભક્તિસે લહી તીર્થપતિપદ શાસ્રમેં વિસ્તાર હૈ,  
ત્રિકાળ જ્યવંત વર્તો શ્રી ગુરુરાજને નમસ્કાર હૈ.

એમ પ્રણામી શ્રી ગુરુરાજકે પદ આપ - પરહિતકારણમ્,  
જ્યવંત શ્રી જિનરાજ-વાણી કરું તાસ ઉચ્ચારણમ્;  
ભવભીત ભવિક જે ભણે ભાવે સુણે સમજે સદ્દે,  
શ્રી રત્નત્રયની ઐક્યતા લહી સહી સો નિજ પદ લહે.

શ્રીરાજવંદના

૧

## જિનેશ્વરની વાણી

(મનહર છંદ)

અનંત અનંત ભાવ ભેદથી ભરેલી ભલી,  
અનંત અનંત નય નિક્ષેપે વ્યાખ્યાની છે;

સકલ જગત હિતકારિણી હારિણી મોહ,  
તારિણી ભવાબ્ધિ મોક્ષચારિણી પ્રમાણી છે;

ઉપમા આખ્યાની જેને તમા રાખવી તે વ્યર્થ,  
આપવાથી નિજ મતિ મપાઈ મેં માની છે;

અહો ! રાજ્યંદ્ર, બાળ ખ્યાલ નથી પામતા એ,  
જિનેશ્વર તણી વાણી જાણી તેણે જાણી છે.

(ગુરુરાજ તણી વાણી જાણી તેણે જાણી છે.) ૧

(મોક્ષમાળા શિક્ષાપાઠ - ૧૦૭)

(વસંતતિલકા વૃત્ત)

સંસારમાં મન અરે ક્યમ મોહ પામે ?  
વૈરાગ્યમાં ઝટ પડ્યે ગતિ એ જ જામે;  
માયા અહો ગણી લહે દિલ આપ આવી,  
'આકાશ-પુષ્પ થકી વંધ્યસુતા વધાવી'

## વીસ દોહરા

હે પ્રભુ ! હે પ્રભુ ! શું કહું, દીનાનાથ દયાળ;  
હું તો દોષ અનંતનું, ભાજન છું કરુણાળ. ૧

શુદ્ધ ભાવ મુજમાં નથી, નથી સર્વ તુજરૂપ;  
નથી લઘુતા કે દીનતા, શું કહું પરમસ્વરૂપ ? ૨

નથી આજ્ઞા ગુરુદેવની, અચળ કરી ઉરમાંછીં;  
આપ તણો વિશ્વાસ દંઢ, ને પરમાદર નાછીં. ૩

જોગ નથી સત્સંગનો, નથી સત્સેવા જોગ;  
કેવળ અર્પણતા નથી, નથી આશ્રય અનુયોગ. ૪

‘હું પામર શું કરી શકું ?’ એવો નથી વિવેક;  
ચરણ શરણ ધીરજ નથી, મરણ સુધીની છેક. ૫

અચિંત્ય તુજ માહત્મ્યનો, નથી પ્રફુલ્લિત ભાવ;  
અંશ ન એકે સ્નેહનો, ન મળે પરમ પ્રભાવ. ૬

અચળરૂપ આસક્તિ નહિ, નહીં વિરહનો તાપ;  
ક્યા અલભ તુજ પ્રેમની, નહિ તેનો પરિતાપ. ૭

ભક્તિમાર્ગ પ્રવેશ નહિ, નહીં ભજન દંઢ ભાન;  
સમજ નહીં નિજ ધર્મની, નહિ શુભ દેશે સ્થાન. ૮



ક્રાળદોષ કળિથી થયો, નહિ મર્યાદાધર્મ;  
 તોયે નહીં વ્યાકુળતા, જુઓ પ્રભુ મુજ કર્મ. ૯  
 સેવાને પ્રતિકૂળ જે, તે બંધન નથી ત્યાગ;  
 દેહેન્દ્રિય માને નહીં, કરે બાહ્ય પર રાગ. ૧૦  
 તુજ વિયોગ સ્ફુરતો નથી, વચન નયન યમ નાહીં;  
 નહિ ઉદાસ અનભક્તથી, તેમ ગૃહાદિક માંહીં. ૧૧  
 અહંભાવથી રહિત નહિ, સ્વધર્મ સંચય નાહીં;  
 નથી નિવૃત્તિ નિર્મળપણે, અન્ય ધર્મની કંઈ. ૧૨  
 એમ અનંત પ્રકારથી, સાધન રહિત હુંય;  
 નહીં એક સદ્ગુણ પણ, મુખ બતાવું શુંય ? ૧૩  
 કેવળ કરુણા-મૂર્તિ છો, દીનબંધુ દીનનાથ;  
 પાપી પરમ અનાથ છું, ગ્રહો પ્રભુજી હથ. ૧૪  
 અનંત ક્રાળથી આથડ્યો, વિના ભાન ભગવાન;  
 સેવ્યા નહિ ગુરુ સંતને, મૂક્યું નહિ અભિમાન. ૧૫  
 સંત ચરણ આશ્રય વિના, સાધન ક્યાં અનેક;  
 પાર ન તેથી પામિયો, ઊગ્યો ન અંશ વિવેક. ૧૬  
 સહુ સાધન બંધન થયાં, રહ્યો ન કોઈ ઉપાય;  
 સત્ સાધન સમજ્યો નહીં, ત્યાં બંધન શું જાય ? ૧૭

પ્રભુ પ્રભુ લય લાગી નહીં , પડ્યો ન સદ્ગુરુ પાય;  
દીઠા નહિ નિજ દોષ તો, તરીએ કોણ ઉપાય ? ૧૮

અધમાધમ અધિકો પતિત, સકલ જગતમાં હુંય;  
એ નિશ્ચય આવ્યા વિના, સાધન કરશે શુંય ? ૧૯

પડી પડી તુજ પદપંકજે, ફરી ફરી માગું એ જ;  
સદ્ગુરુ સંત સ્વરૂપ તુજ, એ દંઢતા કરી દે જ. ૨૦  
(પત્રાંક - ૨૬૪)

ૐ સત્

(તોટક છંદ)

યમનિયમ સંજમ આપ કિયો,  
પુનિ ત્યાગ બિરાગ અથાગ લહો;  
વનવાસ લિયો મુખ મૌન રહો,  
દંઢ આસન પદ્મ લગાય દિયો. ૧

મન પૌન નિરોધ સ્વબોધ કિયો,  
હઠજોગ પ્રયોગ સુ તાર ભયો;  
જપ ભેદ જપે તપ ત્યોંહિ તપે,  
ઉરસેંહિ ઉદાસી લહિ સબપેં. ૨

શ્રીરાજવંદના

૫

સબ શાસનકે નય ધારિ હિયે,  
મત મંડન ખંડન ભેદ લિયે;  
વહ સાધન બાર અનંત કિયો,  
તદપિ કછુ હાથ હજુ ન પર્યો. ૩

અબ ક્યૌં ન બિચારત હૈ મનસેં,  
કછુ ઔર રહા ઉન સાધનસેં ?  
બિન સદ્ગુરુ કોય ન ભેદ લહે,  
મુખ આગલ હૈં કહ બાત કહે ? ૪

કરુના હમ પાવત હે તુમકી,  
વહ બાત રહી સુગુરુ ગમકી;  
પલમેં પ્રગટે મુખ આગલસેં,  
જબ સદ્ગુરુચર્ન સુપ્રેમ બસેં. ૫

તનસેં, મનસેં, ધનસેં, સબસેં,  
ગુરુદેવકી આન સ્વ-આત્મ બસેં;  
તબ કારજ સિદ્ધ બને અપનો,  
રસ અમૃત પાવહિ પ્રેમ ઘનો. ૬

વહ સત્ય સુધા દરશાવહિંગે,  
ચતુરાંગુલ હે દંગસે મિલહે;  
રસ દેવ નિરંજન કો પિવહી,  
ગાહિ જોગ જુગોજુગ સો જીવહી. ૭

પર પ્રેમ પ્રવાહ બઢે પ્રભુસેં,  
સબ આગમભેદ સુઉર બસેં;  
વહ કેવલકો બીજ ગ્યાનિ કહે,  
નિજકો અનુભૌ બતલાઈ દિયે. ૮  
(પત્રાંક - ૨૬૫)

### પ્રાતઃકાળનું દેવવંદન

મહાદેવ્યાઃ કુક્ષિરત્નં, શબ્દજીતરવાત્મજમ્;  
રાજ્યંદ્રમહં વંદે, તત્ત્વલોચનદાયકમ્. ૧  
જય ગુરુદેવ !

સહજાત્મસ્વરૂપ પરમગુરુ શુદ્ધ ચૈતન્ય સ્વામી.  
ૐકારં બિંદુસંયુક્તં, નિત્યં ધ્યાયન્તિ યોગિન;  
કામદં મોક્ષદં ચૈવ, ૐકારાય નમો નમઃ ૨  
મંગલમય મંગલકરણ, વીતરાગ વિજ્ઞાન;  
નમો તાહિ જાતે ભયે, અરિહંતાદિ મહન. ૩

શ્રીરાજવંદના

૭

વિશ્વભાવ વ્યાપિ તદપિ, એક વિમલ ચિદ્રુપ;  
જ્ઞાનાનંદ મહેશ્વરા, જયવંતા જિન ભૂપ. ૪

મહત્તત્ત્વ મહનીય મહઃ મહાધામ ગુણધામ;  
ચિદાનંદ પરમાત્મા, વંદો રમતા રામ. ૫

તીનભુવન ચૂડારતન, સમ શ્રી જિનકે પાય;  
નમત પાઈએ આપ પદ, સબ વિધિ બંધ નશાય. ૬

નમું ભક્તિભાવે, ઋષભ જિન શાંતિ અઘ હરો,  
તથા નેમિ પાર્શ્વ, પ્રભુ મમ સદા મંગલ કરો;  
મહાવીરસ્વામી, ભુવનપતિ કાપો કુમતિને,  
જિના શેષા જે તે, સકલ મુજ આપો સુમતિને. ૭

અર્હંતો ભગવંત ઇન્દ્રમહિતાઃ સિદ્ધાશ્ચ સિદ્ધિસ્થિતાઃ  
આચાર્યા જિનાશાસનોત્તરિકરાઃ પૂજ્યા ઉપાધ્યાયકાઃ  
શ્રી સિદ્ધાન્તસુપાઠકા મુનિવરા રત્નત્રયારાધકાઃ  
પંચૈ તે પરમેષ્ઠિનઃ પ્રતિદિનં કુર્વન્તુ વો મંગલમ્. ૮

ભક્તામરપ્રણાતમૌલિમણિપ્રભાણા  
મુદ્યોતકંદલિતપાપતમોવિતાનામ્  
સામ્યક્પ્રણમ્યજિનાપાદયુગાંયુગાદા  
વાલંબનં ભવજલે પતતાં જ્ઞાનામ્. ૯

યઃ સંસ્તુતઃ સકલવાઙ્મયતત્ત્વબોધા  
દુદ્ભૂતબુદ્ધિપટુભિઃસુરલોકનાથૈઃ  
સ્તોત્રૈર્જગત્ત્રિતાયચિત્તાહરૈરુદારૈઃ  
સ્તોષ્યે કિલાહમપિ તં પ્રથમં જિનેન્દ્રમ. ૧૦

દર્શનં દેવદેવસ્ય, દર્શનં પાપનાશનમ્;  
દર્શનં સ્વર્ગસોપાનં, દર્શનં મોક્ષસાધનમ્. ૧૧

દર્શનાદ્ દુરિતધ્વંસિ વંદનાદ્ વાંચિતપ્રદઃ  
પૂજનાત્ પૂરકઃ શ્રીણાં, જિનઃ સાક્ષાત્ સુરદ્રુમઃ ૧૨

પ્રભુદર્શન સુખસંપદા, પ્રભુદર્શન નવનિધિ;  
પ્રભુદર્શનસેં પામીએ, સકલ મનોરથ સિદ્ધિ. ૧૩

જીવડા જિનવર પુજીએ, પૂજાનાં ફળ હોય;  
રાજ નમે પ્રજા નમે, આણ ન લોપે કોય. ૧૪

કુંભે બાંધ્યું જળ રહે, જળ વિણ કુંભ ન હોય;  
જ્ઞાને બાંધ્યું મન રહે, ગુરુ વિણ જ્ઞાન ન હોય. ૧૫

ગુરુ દીવો, ગુરુ દેવતા, ગુરુ વિણ ઘોર અંધાર;  
જે ગુરુ વાણી વેગળા, રડવડીઆ સંસાર. ૧૬

તનકર મનકર વચનકર, દેત ન કાહુ દુઃખ;  
કર્મ રોગ પાતિક ઝરે, નીરખત સદ્ગુરુ મુખ. ૧૭

દરખતસેં ફળ ગિર પડ્યા, બૂઝી ન મનકી પ્યાસ;  
ગુરુ મેલી ગોવિંદ ભજે, મિટે ન ગર્ભાવાસ. ૧૮

ભાવે જિનવર પૂજીએ, ભાવે દીજે દાન;  
ભાવે ભાવના ભાવિયે, ભાવે કેવળજ્ઞાન. ૧૯

ત્વં માતા ત્વં પિતા ચૈવ, ત્વં ગુરુસ્ત્વં બાંધવઃ  
ત્વમેકઃ શરણં સ્વામિન્ જીવિતં જીવિતેશ્વરઃ ૨૦

ત્વમેવ માતા ચ પિતા ત્વમેવ,  
ત્વમેવ ભ્રાતા ચ સખા ત્વમેવ;  
ત્વમેવ વિદ્યા દ્રવિણં ત્વમેવ,  
ત્વમેવ સર્વં મમ દેવદેવ. ૨૧

યત્સ્વર્ગાવતરોત્સવે યદ્ભવજજ્ઞમાભિષેકોત્સવે,  
યદીક્ષાગ્રહણોત્સવે યદખિલજ્ઞાનપ્રકાશોત્સવે;  
યન્નિર્વાણગમોત્સવે જિનપતેઃ પૂજાદ્ભુતં તદ્ભવેઃ  
સંગીતસ્તુતિમંગલૈઃ પ્રસરતાં મે સુપ્રભાતોત્સવઃ ૨૨

## પ્રથમ શતક

(શાર્દૂલવિકીડિત વૃત્ત)

ગ્રંથારંભ પ્રસંગ રંગ ભરવા, કોડે કરું ક્રમના;  
બોધું ધર્મદ મર્મ ભર્મ હરવા, છે અન્યથા ક્રમ ના;  
ભાખું મોક્ષ સુબોધ ધર્મ ધનના, જોડે ક્યું ક્રમના,  
એમાં તત્ત્વ વિચાર સત્ત્વ સુખદા, પ્રેરો પ્રભુ ક્રમના. ૧

(છપ્પય)

નાભિનંદન નાથ, વિશ્વવંદન વિજ્ઞાની;  
ભવ બંધનના ફંદ, કરણ ખંડન સુખદાની;  
ગ્રંથ પંથ આદ્યંત, ખંત પ્રેરક ભગવંતા;  
અખંડિત અરિહંત, તંત્રારક જ્યવંતા;  
શ્રી મરણહરણ તારણતરણ, વિશ્વોદ્ધારણ અઘ હરે;  
તે ઋષભદેવ પરમેશપદ, રાયચંદ વંદન કરે. ૨



## પ્રભુ પ્રાર્થના

(દોહરા)

જળહળ જ્યોતિ સ્વરૂપ તું, કેવળ કૃપાનિધાન;  
પ્રેમ પુનિત તુજ પ્રેરજે, ભયભંજન ભગવાન. ૧

નિત્ય નિરંજન નિત્ય છો, ગંજન ગંજ ગુમાન;  
અભિવંદન અભિવંદના, ભયભંજન ભગવાન. ૨

ધર્મધરણ તારણતરણ, શરણ ચરણ સન્માન;  
વિઘ્નહરણ પાવનકરણ, ભયભંજન ભગવાન. ૩

ભદ્ર ભરણ ભીતિહરણ, સુધાઝરણ શુભવાન;  
ક્લેશહરણ ચિંતાચૂરણ, ભયભંજન ભગવાન. ૪

અવિનાશી અરિહંત તું, એક અખંડ અમાન;  
અજર અમર અણજન્મ તું, ભયભંજન ભગવાન. ૫

આનંદી અપવર્ગી તું, અકળ ગતિ અનુમાન;  
આશિષ અનુકૂળ આપજે, ભયભંજન ભગવાન. ૬

નિરાકાર નિર્લેપ છો, નિર્મળ નીતિનિધાન;  
નિર્મોહક નારાયણા, ભયભંજન ભગવાન. ૭

સચરાચર સ્વયં ભૂ પ્રભુ, સુખદ સોંપજે સાન;  
સૃષ્ટિનાથ સર્વેશ્વરા, ભયભંજન ભગવાન. ૮

સંકટ શોક સકળ હરણ, નૌતમ જ્ઞાન નિદાન;  
 ઇચ્છાવિકળ અચળ કરો, ભયભંજન ભગવાન. ૯  
 આધિ વ્યાધિ ઉપાધિને, હરો તંત તોફાન;  
 કરુણાળુ કરુણા કરો, ભયભંજન ભગવાન. ૧૦  
 કિંકરની કંકર મતિ, ભૂલ ભયંકર ભાન;  
 શંકર તે સ્નેહે હરો, ભયભંજન ભગવાન. ૧૧  
 શક્તિ શિશુને આપશો, ભક્તિ મુક્તિનું દાન;  
 તુજ જુક્તિ જાહેર છે, ભયભંજન ભગવાન. ૧૨  
 નીતિ પ્રીતિ નમ્રતા, ભલી ભક્તિનું ભાન;  
 આર્ય પ્રજાને આપશો, ભયભંજન ભગવાન. ૧૩  
 દયા શાંતિ ઔદાર્યતા, ધર્મ મર્મ મનધ્યાન;  
 સંપ જંપ વણ કંપ દે, ભયભંજન ભગવાન. ૧૪  
 હર આળસ એદીપણું, હર અઘ ને અજ્ઞાન;  
 હર ભ્રમણા ભારત તણી, ભયભંજન ભગવાન. ૧૫  
 તન મન ધન ને અત્રનું, દે સુખ સુધાસમાન;  
 આ અવનીનું કર ભલું, ભયભંજન ભગવાન. ૧૬  
 વિનય વિનંતી રાયની, ધરો કૃપાથી ધ્યાન;  
 માન્ય કરો મહારાજ તે, ભયભંજન ભગવાન. ૧૭

## શ્રી શાંતિનાથ ભગવાન

(સ્તુતિ)

પરિપૂર્ણ જ્ઞાને, પરિપૂર્ણ ધ્યાને;  
પરિપૂર્ણ ચારિત્ર બોધિત્વ દાને,  
નીરાગી મહા શાંત મૂર્તિ તમારી,  
પ્રભુ પ્રાર્થના શાંતિ લેશો અમારી.

દઉં ઉપમા તો અભિમાન મારું,  
અભિમાન ટાળ્યા તણું તત્ત્વ તારું,  
છતાં બાળરૂપે રહ્યો શિર નામી,  
સ્વીકારો ઘણી શુદ્ધિએ શાંતિ સ્વામી.

સ્વરૂપે રહી શાંતતા શાંતિ નામે,  
બિરાજ્યા મહા શાંતિ આનંદ ધામે.  
..... (અપૂર્ણ)

## મુનિને પ્રણામ

(મનહર છંદ)

શાંતિકે સાગર અરુ, નીતિકે નાગર નેક,  
દયાકે આગર જ્ઞાન, ધ્યાનકે નિધાન હો;

શુદ્ધબુદ્ધિ બ્રહ્મચારી, મુખબાની પૂર્ણ પ્યારી,  
 સબનકે હિતકારી, ધર્મકે ઉદ્યાન હો.  
 રાગદ્વેષસે રહિત પરમ પુનિત નિત્ય,  
 ગુનસે ખચિત ચિત્ત, સજ્જન સમાન હો;  
 રાયચંદ ધૈર્યપાલ, ધર્મઢાલ ક્રોધકાલ,  
 મુનિ તુમ આગે મેરે, પ્રનામ અમાન હો.

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

માયા માન મનોજ મોહ મમતા, મિથ્યાત મોડી મુનિ,  
 ધોરી ધર્મ ધરેલ ધ્યાન ધરથી, ધારેલ ધૈર્ય ધૂની;  
 છે સંતોષ સુશીલ સૌમ્ય સમતા, ને શિયળે ચંડના,  
 નીતિ રાય દયા-ક્ષમાધર મુનિ, કોટિ કરું વંદના.

## કાળ કોઈને નહિ મૂકે

(હરિગીત)

મોતીતણી માળા ગળામાં મૂલ્યવંતી મલકતી,  
 હીરાતણા શુભ હરથી બહુ કંઠકાંતિ ઝળકતી;  
 આભૂષણોથી ઓપતા ભાગ્યા મરણને જોઈને,  
 જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને. ૧

મણિમય મુગટ માથે ધરીને કર્ણ કુંડળ નાખતા,  
કાંચન કડાં કરમાં ધરી કશીયે ક્યાશ ન રાખતા;  
પખમાં પડ્યા પૃથ્વીપતિ એ ભાન ભૂતળ ખોઈને,  
જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને. ૨

દશ આંગળીમાં માંગલિક મુદ્રા જડિત માણિક્યથી,  
જે પરમ પ્રેમે પે'રતા પોંચી કળા બારીકથી;  
એ વેઢ વીંટી સર્વ છોડી ચાલિયા મુખ ધોઈને,  
જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને. ૩

મૂછ વાંકડી કરી ફાંકડા થઈ લીંબુ ધરતા તે પરે,  
કાપેલ રાખી કાતરા હરકોઈનાં હૈયાં હરે;  
એ સાંકડીમાં આવિયા છટક્યા તજી સહુ સોઈને,  
જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને. ૪

છો ખંડના અધિરાજ જે ચંડે કરીને નીપજ્યા,  
બ્રહ્માંડમાં બળવાન થઈને ભૂપ ભારે ઊપજ્યા;  
એ ચતુર ચક્રી ચાલિયા હોતા નહોતા હોઈને,  
જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને. ૫

જે રાજનીતિનિપુણતામાં ન્યાયવંતા નીવડ્યા,  
અવળા કર્યે જેના બધા સવળા સદા પાસા પડ્યા;

એ ભાગ્યશાળી ભાગિયા તે ખટપટો સૌ ખોઈને,  
 જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને. ૬  
 તરવાર બહાદુર ટેકધારી પૂર્ણતામાં પેખિયા,  
 હાથી હણે હાથે કરી એ કેશરી સમ દેખિયા;  
 એવા ભલા ભડવીર તે અંતે રહેલા રોઈને,  
 જન જાણીએ મન માનીએ નવ કાળ મૂકે કોઈને. ૭

## ધર્મ વિષે

(કવિત)

સાહ્યબી સુખદ હોય, માન તણો મદ હોય,  
 ખમા ખમા ખુદ હોય, તે તે કશા કામનું ?  
 જુવાનીનું જોર હોય, એશનો અંકોર હોય,  
 દોલતનો દોર હોય, એ તે સુખ નામનું;  
 વનિતા વિલાસ હોય, પ્રૌઢતા પ્રકાશ હોય,  
 દક્ષ જેવા દાસ હોય, હોય સુખ ધામનું;  
 વદે રાયચંદ એમ, સધ્ધર્મને ધાર્યા વિના,  
 જાણી લેજે સુખ એ તો, બેએ જ બદામનું ! ૧  
 મોહ માન મોડવાને, ફેલપણું ફોડવાને,  
 જાળફંદ તોડવાને, હેતે નિજ હાથથી;

કુમતિને કાપવાને, સુમતિને સ્થાપવાને,  
મમત્વને માપવાને, સકલ સિદ્ધાંતથી;  
મહા મોક્ષ માણવાને, જગદીશ જાણવાને,  
અજન્મતા આણવાને, વળી ભલી ભાતથી;  
અલૌકિક અનુપમ, સુખ અનુભવવાને,  
ધર્મ ધારણાને ધારો, ખરેખરી ખાંતથી. ૨

દિનકર વિના જેવો, દિનનો દેખાવ દીસે,  
શશી વિના જેવી રીતે, શર્વરી સુહાય છે;  
પ્રજાપતિ વિના જેવી, પ્રજા પુરતણી પેખો,  
સુરસ વિનાની જેવી, કવિતા કહાય છે;  
સલિલ વિહીન જેવી, સરિતાની શોભા અને,  
ભર્તાર વિહીન જેવી, ભામિની ભખાય છે;  
વદે રાયચંદ વીર, સધ્ધર્મને ધાર્યા વિના,  
માનવી મહાન તેમ, કુકર્મી કળાય છે. ૩

ચતુરો ચોંપેથી ચાહી ચિંતામણિ ચિત્ત ગણે,  
પંડિતો પ્રમાણે છે પારસમણિ પ્રેમથી;  
કવિઓ કલ્યાણકારી કલ્પતરુ કથે જેને,  
સુધાનો સાગર કથે, સાધુ શુભ ક્ષેમથી;  
આત્મના ઉદ્ધારને ઉમંગથી અનુસરો જો,

નિર્મળ થવાને ક્રજે, નમો નીતિ નેમથી;  
વઢે રાયચંદ વીર, ઁવું ધર્મરૂપ જાણી,  
'ધર્મવૃત્તિ ધ્યાન ધરો, વિલખો ન વે'મથી.' ૪

ધર્મ વિના પ્રીત નહીં, ધર્મ વિના રીત નહીં,  
ધર્મ વિના હિત નહીં, કથું જન કામનું;  
ધર્મ વિના ટેક નહીં, ધર્મ વિના નેક નહીં,  
ધર્મ વિના ઁક્ય નહીં, ધર્મ ધામ રામનું,  
ધર્મ વિના ધ્યાન નહીં, ધર્મ વિના જ્ઞાન નહીં;  
ધર્મ વિના ભાન નહીં, જીવ્યું કોના કામનું ?  
ધર્મ વિના તાન નહીં, ધર્મ વિના સાન નહીં,  
ધર્મ વિના ગાન નહીં, વચન તમામનું. ૫

ધર્મ વિના ધન ધામ, ધાન્ય ધૂળધાણી ધારો,  
ધર્મ વિના ધરણીમાં, ધિક્કતા ધરાય છે;  
ધર્મ વિના ધીમંતની, ધારણાઓ ધોખો ધરે,  
ધર્મ વિના ધાર્યું ધૈર્ય, ધૂમ્ર થૈ ધમાય છે;  
ધર્મ વિના ધરાધર, ધુતાશો ન ધામધૂમે,  
ધર્મ વિના ધ્યાની ધ્યાન, ઢોંગ ઢંગે ધાય છે;  
ધારો ધારો ધવળ, સુધર્મની ધુરંધરતા,  
ધન્ય ! ધન્ય ! ધામે ધામે, ધર્મથી ધરાય છે. ૬



## સર્વમાન્ય ધર્મ

(ચોપાઈ)

ધર્મતત્ત્વ જો પૂછ્યું મને,  
તો સંભળાવું સ્નેહે તને;  
જે સિદ્ધાંત સકળનો સાર,  
સર્વમાન્ય સહુને હિતકાર.

ભાખ્યું ભાષણમાં ભગવાન,  
ધર્મ ન બીજો દયા સમાન;  
અભયદાન સાથે સંતોષ,  
દ્યો પ્રાણીને, દળવા દોષ.

સત્ય શીખ ને સઘળાં દાન,  
દયા હોઈને રહ્યાં પ્રમાણ;  
દયા નહીં તો એ નહીં એક,  
વિના સૂર્ય કિરણ નહીં દેખ.

પુષ્પપાંખડી જ્યાં દૂભાય,  
જિનવરની ત્યાં નહીં આજ્ઞાય;  
સર્વ જીવનું ઇચ્છો સુખ,  
મહાવીરની શિક્ષા મુખ્ય.

સર્વ દર્શનો એ ઉપદેશ,  
એ એકાંતે, નહિ વિશેષ;  
સર્વ પ્રકારે જિનનો બોધ,  
દયા દયા નિર્મળ અવિરોધ !

એ ભવતારક સુંદર રાહ,  
ધરિયે તરિયે કરી ઉત્સાહ;  
ધર્મ સકળનું એ શુભ મૂળ,  
એ વણ ધર્મ સદા પ્રતિકૂળ.

તત્ત્વરૂપથી એ ઓળખે,  
તે જન પહોંચે શાશ્વત સુખે;  
શાંતિનાથ ભગવાન પ્રસિદ્ધ,  
રાજચંદ્ર કરુણાએ સિદ્ધ.

આજ મને ઉછરંગ અનુપમ,  
જન્મકૃતાર્થ જોગ જણાયો;  
વાસ્તવ્ય વસ્તુ, વિવેક વિવેચક,  
તે ક્રમ સ્પષ્ટ સુમાર્ગ ગણાયો.

## ભક્તિનો ઉપદેશ

(તોટક છંદ)

શુભ શીતળતામય છાંય રહી,  
મનવાંછિત જ્યાં ફળપંક્તિ કહી;  
જિનભક્તિ ગ્રહો તરુ કલ્પ અહો,  
ભજીને ભગવંત ભવંત લહો.

૧

નિજ આત્મસ્વરૂપ મુદા પ્રગટે,  
મનતાપ ઉતાપ તમામ મટે;  
અતિ નિર્જરતા વણદામ ગ્રહો.  
ભજીને ભગવંત ભવંત લહો. ૨

સમભાવી સદા પરિણામ થશે,  
જડ મંદ અધોગતિ જન્મ જશે;  
શુભ મંગળ આ પરિપૂર્ણ ચહો,  
ભજીને ભગવંત ભવંત લહો.

૩

શુભ ભાવ વડે મન શુદ્ધ કરો,  
નવકર મહાપદને સમરો;  
નહિ એહ સમાન સુમંત્ર કહો,  
ભજીને ભગવંત ભવંત લહો. ૪

કરશો કાય કેવળ રાગ કથા,  
ધરશો શુભ તત્ત્વસ્વરૂપ યથા;  
નૃપચંદ્ર પ્રપંચ અનંત દહો,  
ભજીને ભગવંત ભવંત લહો.

૫

## બ્રહ્મચર્ય વિષે સુભાષિત

(દોહરા)

નીરખીને નવયૌવના, લેશ ન વિષયનિદાન;  
ગણે કાષ્ઠની પૂતળી, તે ભગવાન સમાન. ૧

આ સઘળા સંસારની, રમણી નાયકરૂપ;  
એ ત્યાગી, ત્યાગ્યું બધું, કેવળ શોકસ્વરૂપ. ૨

એક વિષયને જીતતાં, જીત્યો સૌ સંસાર;  
નૃપતિ જીતતાં જીતિયે, દળ, પુર ને અધિકાર. ૩

વિષયરૂપ અંકુરથી, ટળે જ્ઞાન ને ધ્યાન;  
લેશ મદિરાપાનથી, છાકે જયમ અજ્ઞાન. ૪

જે નવ વાડ વિશુદ્ધથી, ધરે શિયળ સુખદાઈ;  
ભવ તેનો લવ પછી રહે, તત્ત્વવચન એ ભાઈ. ૫

સુંદર શિયળ સુરતરુ, મન વાણી ને દેહ;  
 જે નરનારી સેવશે, અનુપમ ફળ લે તેહ. ૬  
 પાત્ર વિના વસ્તુ ન રહે, પાત્રે આત્મિક જ્ઞાન;  
 પાત્ર થવા સેવો સદા, બ્રહ્મચર્ય મતિમાન. ૭  
 (મોક્ષમાળા શિક્ષાપાઠ-૩૪)

## સામાન્ય મનોરથ

(સવૈયા)

મોહિનીભાવ વિચાર અધીન થઈ,  
 ના નીરખું નયને પરનારી;  
 પથ્યારતુલ્ય ગણું પરવૈભવ,  
 નિર્મળ તાત્ત્વિક લોભ સમારી !  
 ક્ષાદશ વ્રત અને દીનતા ધરી,  
 સાત્ત્વિક થાઉં સ્વરૂપ વિચારી;  
 એ મુજ નેમ સદા શુભ ક્ષેમક,  
 નિત્ય અખંડ રહો ભવહારી. ૧  
 તે ત્રિશલાતનયે મન ચિંતવી,  
 જ્ઞાન, વિવેક, વિચાર વધારું;  
 નિત્ય વિશોધ કરી નવ તત્ત્વનો,  
 ઉત્તમ બોધ અનેક ઉચ્ચારું.

સંશયબીજ ઊગે નહીં અંદર,  
 જે જિનનાં કથનો અવધારું;  
 રાજ્ય, સદા મુજ એ જ મનોરથ,  
 ધાર, થશે અપવર્ગઉતારુ. ૨  
 (મોક્ષમાળા શિક્ષાપાઠ-૪૫)

## તૃષ્ણાની વિચિત્રતા

(મનહર છંદ)

(એક ગરીબની વધતી ગયેલી તૃષ્ણા)

હતી દીનતાઈ ત્યારે તાકી પટેલાઈ અને,  
 મળી પટેલાઈ ત્યારે તાકી છે શેઠાઈને;  
 સાંપડી શેઠાઈ ત્યારે તાકી મંત્રિતાઈ અને,  
 આવી મંત્રિતાઈ ત્યારે તાકી નૃપતાઈને.  
 મળી નૃપતાઈ ત્યારે તાકી દેવતાઈ અને,  
 દીઠી દેવતાઈ ત્યારે તાકી શંકરાઈને;  
 અહો ! રાજ્યંદ્ર માનો માનો શંકરાઈ મળી;  
 વધે તૃષ્ણાઈ તોય જાય ન મરાઈને. ૧

કરોચલી પડી દાઢી ડાચાં તણો દાટ વખ્યો,  
 કાળી કેશપટી વિશે શ્વેતતા છવાઈ ગઈ;

શ્રીરાજવંદના

૨૫

સૂંઘવું, સાંભળવું, ને દેખવું તે માંડી વૉખ્યું,  
 તેમ દાંત આવલી તે, ખરી કે ખવાઈ ગઈ.  
 વળી કેડ વાંકી, હાડ ગયાં, અંગરંગ ગયો,  
 ઊઠવાની આય જતાં લાકડી લેવાઈ ગઈ;  
 અરે ! રાજ્યંદ્ર એમ, યુવાની હરાઈ પણ,  
 મનથી ન તોય રાંડ મમતા મરાઈ ગઈ. ૨

કરોડોના કરજના શિર પર ડંકા વાગે,  
 રોગથી રૂંધાઈ ગયું, શરીર સુકાઈને;  
 પુરપતિ પણ માથે, પીડવાને તાકી રહ્યો,  
 પેટ તણી વેઠ પણ, શકે ન પુરાઈને.

પિતૃ અને પરણી તે, મચાવે અનેક ધંધ,  
 પુત્ર, પુત્રી ભાખે ખાઉં ખાઉં દુઃખદાઈને;  
 અરે ! રાજ્યંદ્ર તોય જીવ ઝાવા દાવા કરે,  
 જંજાળ છંડાય નહિ, તજી તૃષનાઈને. ૩

થઈ ક્ષીણ નાડી અવાચક જેવો રહ્યો પડી,  
 જીવન દીપક પામ્યો કેવળ ઝંખાઈને;  
 છેલ્લી ઇસે પડ્યો ભાળી ભાઈએ ત્યાં એમ ભાખ્યું,  
 હવે ટાઢી માટી થાય તો તો ઠીક ભાઈને.

હાથને હલાવી ત્યાં તો ખીજી બુઢે સૂચવ્યું એ,  
 બોલ્યા વિના બેસ બાળ તારી ચતુરાઈને !  
 અરે ! રાજચંદ્ર દેખો દેખો આશાપાશ કેવો ?  
 જતાં ગઈ નહિ ડોશો મમતા મરાઈને ! ૪  
 (મોક્ષમાળા શિક્ષાપાઠ-૪૯)

## અમૂલ્ય તત્ત્વવિચાર

(હરિગીત છંદ)

બહુ પુણ્યકેરા પુંજથી શુભ દેહ માનવનો મળ્યો,  
 તોયે અરે ! ભવચક્રનો આંટો નહિ એકે ટપ્યો;  
 સુખ પ્રાપ્ત કરતાં સુખ ટપે છે લેશ એ લક્ષે લહે,  
 ક્ષણ ક્ષણ ભયંકર ભાવમરણો કં અહે રાચી રહે ? ૧  
 લક્ષ્મી અને અધિકાર વધતાં, શું વધ્યું તે તો કહે ?  
 શું કુટુંબ કે પરિવારથી વધવાપણું, એ નય ગ્રહે;  
 વધવાપણું સંસારનું નરદેહને હારી જવો,  
 એનો વિચાર નહીં અહેલે ! એક પળ તમને હવો !!! ૨  
 નિર્દોષ સુખ નિર્દોષ આનંદ, લ્યો ગમે ત્યાંથી ભલે,  
 એ દિવ્ય શક્તિમાન જેથી જંજીરેથી નીકળે;  
 પરવસ્તુમાં નહિ મૂંઝવો, એની દયા મુજને રહી,  
 એ ત્યાગવા સિદ્ધાંત કે પશ્ચાત્ક્રુષ્ણ તે સુખ નહિ. ૩

શ્રીરાજવંદના

૨૭



હું કોણ છું ? ક્યાંથી થયો ? શું સ્વરૂપ છે મારું ખરું ?  
કોના સંબંધે વળગણ છે ? રાખું કે એ પરહરું ?  
એના વિચાર વિવેકપૂર્વક શાંત ભાવે જો કર્યા,  
તો સર્વ આત્મિક જ્ઞાનનાં, સિદ્ધાંતતત્ત્વ અનુભવ્યાં. ૪

તે પ્રાપ્ત કરવા વચન કોનું સત્ય કેવળ માનવું ?  
નિર્દોષ નરનું કથન માનો 'તેહ' જેણે અનુભવ્યું;  
રે ! આત્મ તારો ! આત્મ તારો ! શીઘ્ર એને ઓળખો,  
સર્વાત્મમાં સમદૃષ્ટિ ધો આ વચનને હૃદયે લખો. ૫  
(મોક્ષમાળા શિક્ષાપાઠ-૬૭)

ૐ

બીજાં સાધન બહુ કર્યાં, કરી કલ્પના આપ;  
અથવા અસદ્ગુરુ થકી, ઊલટો વધ્યો ઉતાપ.  
પૂર્વ પુણ્યના ઉદયથી, મળ્યો સદ્ગુરુ યોગ;  
વચનસુધા શ્રવણે જતાં, થયું હૃદય ગતશોગ.  
નિશ્ચય એથી આવિયો, ટળશે અહીં ઉતાપ;  
નિત્ય કર્યો સત્સંગ મેં, એક લક્ષથી આપ.

## પૂર્ણમાલિકા મંગલ

(ઉપજાતિ)

તપોપધ્યાને રવિરૂપ થાય,  
એ સાધીને સોમ રહી સુહાય;  
મહાન તે મંગળ પંકિત પામે,  
આવે પછી તે બુધના પ્રણામે.

૧

નિર્ગથ જ્ઞાતા ગુરુ સિદ્ધિ દાતા,  
કાં તો સ્વયં શુક્ર પ્રપૂર્ણ ખ્યાતા;  
ત્રિયોગ ત્યાં કેવળ મંદ પામે,  
સ્વરૂપ સિદ્ધે વિચરી વિરામે. ૨  
(મોક્ષમાળા શિક્ષાપાઠ-૧૦૮)

## અનિત્ય ભાવના

(ઉપજાતિ)

વિદ્યુત લક્ષ્મી પ્રભુતા પતંગ,  
આયુષ્ય તે તો જળના તરંગ;  
પુરંદરી ચાપ અનંગ રંગ,  
શું રાચીએ ત્યાં ક્ષણનો પ્રસંગ !

## અશરણ ભાવના

(ઉપજાતિ)

સર્વજ્ઞનો ધર્મ સુશર્ણ જાણી,  
આરાધ્ય આરાધ્ય પ્રભાવ આણી;  
અનાથ એકાંત સનાથ થાશે,  
એના વિના કોઈ ન બાંહા સ્થાશે.

## એકત્વભાવના

(ઉપજાતિ)

શરીરમાં વ્યાધિ પ્રત્યક્ષ થાય,  
તે કોઈ અન્યે લઈ ના શકાય;  
એ ભોગવે એક સ્વ આત્મ પોતે,  
એકત્વ એથી નયસુજા ગોતે.

(શાર્દૂલવિકીડિત)

રાણી સર્વ મળી સુચંદન ઘસી, ને ચર્યવામાં હતી,  
બૂઝ્યો ત્યાં કકળાટ કંકણતણો, શ્રોતી નમિ ભૂપતિ;  
સંવાદે પણ ઇન્દ્રથી દંઢ રહ્યો, એકત્વ સાચું કર્યું,  
એવા એ મિથિલેશનું ચરિત આ, સંપૂર્ણ અત્રે થયું.

## અન્યત્વ ભાવના

(શાર્દૂલવિકીકિત)

ના મારાં તન રૂપ ક્રાંતિ યુવતી, ના પુત્ર કે ભ્રાત ના,  
ના મારાં ભૂત સ્નેહીઓ સ્વજન કે, ના ગોત્ર કે જ્ઞાત ના;  
ના મારાં ધન ધામ યૌવન ધરા, એ મોહ અજ્ઞાત્વના;  
રે ! રે ! જીવ વિચાર એમ જ સદા, અન્યત્વદા ભાવના.

(શાર્દૂલવિકીકિત)

દેખી આંગણી આપ એક અડવી, વૈરાગ્ય વેગે ગયા,  
છાંડી રાજસમાજને ભરતજી, કૈવલ્યજ્ઞાની થયા;  
ચોથું ચિત્ર પવિત્ર એ જ ચરિતે, પામ્યું અહીં પૂર્ણતા,  
જ્ઞાનીનાં મન તેહ રંજન કરો, વૈરાગ્ય ભાવે યથા.

## અશુચિ ભાવના

(ગીતિવૃત્ત)

ખાણ મૂત્ર ને મખની, રોગ જરાનું નિવાસનું ધામ;  
કાયા એવી ગણીને, માન ત્યજીને કર સાર્થક આમ.

## નિવૃત્તિ બોધ

(નારાય ઇંદ)

અનંત સૌખ્ય નામ દુઃખ ત્યાં રહી ન મિત્રતા !  
અનંત દુઃખ નામ સૌખ્ય પ્રેમ ત્યાં, વિચિત્રતા !!  
ઉઘાડ ન્યાય-નેત્ર ને નિહાળ રે ! નિહાળ તું;  
નિવૃત્તિ શીઘ્રમેવ ધારી તે પ્રવૃત્તિ બાળ તું.

### દોહરા

જ્ઞાન, ધ્યાન, વૈરાગ્યમય, ઉત્તમ જહાં વિચાર;  
એ ભાવે શુભ ભાવના, તે ઊતરે ભવ પાર. ૧  
જ્ઞાની કે અજ્ઞાની જન, સુખ દુઃખ રહિત ન કોય;  
જ્ઞાની વેદે ધૈર્યથી, અજ્ઞાની વેદે રોય. ૨  
મંત્ર તંત્ર ઔષધ નહીં, જેથી પાપ પલાય;  
વીતરાગ વાણી વિના, અવર ન કોઈ ઉપાય. ૩  
વચનામૃત વીતરાગનાં, પરમ શાંતરસ મૂળ;  
ઔષધ જે ભવરોગનાં, કાયરને પ્રતિકૂળ. ૪  
જન્મ, જરા ને મૃત્યુ, મુખ્ય દુઃખના હેતુ,  
કારણ તેનાં બે કહ્યાં, રાગ ક્ષેષ અણહેતુ. ૫

નથી ધર્યો દેહ વિષય વધારવા;  
 નથી ધર્યો દેહ પરિગ્રહ ધારવા. ૬  
 (પત્રાંક - ૧૫)

‘સુખ કી સહેલી હે, અકેલી ઉદાસીનતા’  
 અધ્યાત્મની જનની તે ઉદાસીનતા.  
 લઘુ વયથી અદ્ભુત થયો, તત્ત્વજ્ઞાનનો બોધ;  
 એ જ સૂચવે એમ કે, ગતિ આગતિ કાં શોધ ? ૧  
 જે સંસ્કાર થવો ઘટે, અતિ અભ્યાસે કાંય;  
 વિના પરિશ્રમ તે થયો, ભવશંકા શી ત્યાંય ? ૨  
 જેમ જેમ મતિ અલ્પતા, અને મોહ ઉદ્યોત;  
 તેમ તેમ ભવશંકના, અપાત્ર અંતર જ્યોત. ૩  
 કરી કલ્પના દંઢ કરે, નાના નાસ્તિ વિચાર;  
 પણ અસ્તિ તે સૂચવે, એ જ ખરો નિર્ધાર. ૪  
 આ ભવ વણ ભવ છે નહીં, એ જ તર્ક અનુકૂળ;  
 વિચારતાં પામી ગયા, આત્મધર્મનું મૂળ. ૫  
 (પત્રાંક - ૭૭)

ભિન્ન ભિન્ન મત દેખીએ, ભેદ દંષ્ટિનો એહ;  
 એક તત્ત્વના મૂળમાં, વ્યાપ્યા માનો તેહ. ૧  
 તેહ તત્ત્વરૂપ વૃક્ષનું, આત્મધર્મ છે મૂળ;  
 સ્વાભાવની સિદ્ધિ કરે, ધર્મ તે જ અનુકૂળ. ૨

---

શ્રીરાજવંદના ૩૩

પ્રથમ આત્મસિદ્ધિ થવા, કરીએ જ્ઞાન વિચાર;  
 અનુભવી ગુરુને સેવીએ, બુધ જનનો નિર્ધાર. ૩  
 ક્ષણ ક્ષણ જે અસ્થિરતા, અને વિભાવિક મોહ;  
 તે જેનામાંથી ગયા, તે અનુભવી ગુરુ જોય. ૪  
 બાહ્ય તેમ અભ્યંતરે, ગ્રંથ ગ્રંથિ નહિ હોય;  
 પરમ પુરુષ તેને કહો, સરળ દૃષ્ટિથી જોય. ૫  
 બાહ્ય પરિગ્રહ ગ્રંથિ છે, અભ્યંતર મિથ્યાત્વ;  
 સ્વભાવથી પ્રતિકૂળતા,..... ૬  
 (પત્રાંક - ૭૯)

## લોક પુરુષ સંસ્થાન

(ચોપાઈ)

૧. લોક પુરુષસંસ્થાને કહો,  
 એનો ભેદ તમે કંઈ લહો ?  
 એનું કારણ સમજ્યા કંઈ,  
 કે સમજાવ્યાની ચતુરાઈ ? ૧
- શરીર પરથી એ ઉપદેશ,  
 જ્ઞાન દર્શને કે ઉદ્દેશ;  
 જેમ જણાવો સુણીએ તેમ,  
 કાં તો લઈએ દઈએ ક્ષેમ. ૨

૨. શું કરવાથી પોતે સુખી ?  
 શું કરવાથી પોતે દુઃખી ?  
 પોતે શું ? ક્યાંથી છે આપ ?  
 એનો માગો શીઘ્ર જવાપ. ૧

૩. જ્યાં શંકા ત્યાં ગણ સંતાપ,  
 જ્ઞાન તહાં શંકા નહિ સ્થાપ;  
 પ્રભુભક્તિ ત્યાં ઉત્તમ જ્ઞાન,  
 પ્રભુ મેળવવા ગુરુ ભગવાન. ૧

ગુરુ ઓળખવા ઘટ વૈરાગ્ય,  
 તે ઊપજવા પૂર્વિત ભાગ્ય;  
 તેમ નહીં તો કંઈ સત્સંગ,  
 તેમ નહીં તો કંઈ દુઃખરંગ. ૨

૪. જે ગાયો તે સઘળો એક,  
 સકળ દર્શને એ જ વિવેક;  
 સમજાવ્યાની શૈલી કરી,  
 સ્યાદ્વાદ સમજણ પણ ખરી. ૧



મૂળ સ્થિતિ જો પૂછો મને,  
તો સોંપી દઉં યોગી કને;  
પ્રથમ અંત નો મધ્યે એક,  
લોકરૂપ અલોકે દેખ. ૨

જીવાજીવ સ્થિતિનો જોઈ,  
ટપ્પો ઓરતો શંકા ખોઈ;  
એમ જ સ્થિતિ ત્યાં નહિ ઉપાય;  
“ઉપાય કં નહીં ?” શંકા જાય. ૩

એ આશ્ચર્ય જાણે તે જાણ,  
જાણે જ્યારે પ્રગટે ભાણ;  
સમજે બંધમુક્તિયુત જીવ,  
નીરખી ટાળે શોક સદીવ. ૪

બંધયુક્ત જીવ કર્મ સહિત,  
પુદ્ગલ રચના કર્મ ખચીત;  
પુદ્ગલજ્ઞાન પ્રથમ લે જાણ,  
નારદેહે પછી પામે ધ્યાન. ૫

જો કે પુદ્ગલનો એ દેહ,  
તોપણ ઓર સ્થિતિ ત્યાં છેહ;  
સમજણ બીજી પછી કહીશ,  
જ્યારે ચિત્તો સ્થિર થઈશ. ૬

---

૫ જહાં રાગ અને વળી દ્વેષ,  
તહાં સર્વદા માનો કલેશ;  
ઉદાસીનતાનો જ્યાં વાસ,  
સકળ દુઃખનો છે ત્યાં નાશ. ૧

સર્વ કાલનું છે ત્યાં જ્ઞાન,  
દેહ છતાં ત્યાં છે નિર્વાણ;  
ભવ છેવટની છે એ દશા,  
રામ ધામ આવીને વસ્યા. ૨

## હોત આસવા પરિસવા

હોત આસવા પરિસવા, નહિ ઇનમેં સંદેહ;  
માત્ર દષ્ટિકી ભૂલ હૈ, ભૂલ ગયે ગત એહિ.  
રચના જિન ઉપદેશકી, પરમોત્તમ તિનુ કાલ;  
ઇનમેં સબ મત રહત હૈ, કરતે નિજ સંભાલ.  
જિન સો હી હૈ આતમા, અન્ય હોઈ સો કર્મ;  
કર્મ કટે સો જિન વચન, તત્ત્વજ્ઞાનીકો મર્મ.  
જબ જાન્યો નિજરૂપકો, તબ જાન્યો સબ લોક;  
નહિ જાન્યો નિજરૂપકો, સબ જાન્યો સો ફોક.  
એહિ દિશાકી મૂઢતા, હૈ નહિ જિનપેં ભાવ;  
જિનસેં ભાવ બિનુ કબૂ, નહિ છૂટત દુઃખદાવ.  
વ્યવહારસેં દેવ જિન, નિહયેસેં હૈ આપ;  
એહિ બચનસેં સમજ લે, જિનપ્રવચનકી છાપ.  
એહિ નહીં હૈ કલ્પના, એહી નહીં વિભંગ;  
જબ જાગેંગે આતમા, તબ લાગેંગે રંગ.  
(હાથનોંધ - ૧, ૧૪)

## મારગ સાચા

મારગ સાચા મિલ ગયા, છૂટ ગયે સંદેહ;  
હોતા સો તો જલ ગયા, ભિન્ન ક્રિયા નિજ દેહ.  
સમજ, પિછેં સબ સરલ હૈ, બિનૂ સમજ મુશકીલ;  
યે મુશકીલી ક્યા કહું ?.....

ખોજ પિંડ બ્રહ્માંડકા, પત્તા તો લગ જાય;  
યેહિ બ્રહ્માંડિ વાસના, જબ જાવે તબ...

આપ આપકું ભૂલ ગયા, ઇનસેં ક્યા અંધેર ?  
સમર સમર અબ હસત હૈ, નહિ ભૂલેંગે ફેર.

જહાં કલપના-જલપના, તહાં માનું દુઃખ છાંઈ;  
મિટે કલપના-જલપના, તબ વસ્તુ તિન પાઈ.

હે જીવ ! ક્યા ઇચ્છત હવે ? હૈ ઇચ્છા દુઃખ મૂલ;  
જબ ઇચ્છાકા નાશ તબ, મિટે અનાદિ ભૂલ.

ઐસી કહાંસે મતિ ભઈ, આપ આપ હૈ નાહિં;  
આપનકું જબ ભૂલ ગયે, અવર કહાંસે લાઈ.

આપ આપ એ શોધસેં, આપ આપ મિલ જાય;  
આપ મિલન નય બાપકો; .....

(હાથનોંધ - ૧, ૧૨)

## બિના નયન

ૐ સત્

બિના નયન પાવે નહીં, બિના નયનકી બાત;  
સેવે સદ્ગુરુકે ચરન, સો પાવે સાક્ષાત્. ૧

બૂઝી ચહત જો પ્યાસકો, હૈ બૂઝનકી રીત;  
પાવે નહિ ગુરુગમ બિના, એહી અનાદિ સ્થિત. ૨

એહી નહિ હૈ કલ્પના, એહી નહીં વિભંગ;  
કઈ નર પંચમકાળમેં, દેખી વસ્તુ અભંગ. ૩

નહિ દે તું ઉપદેશકું, પ્રથમ લેહિ ઉપદેશ;  
સબસેં ન્યારા અગમ હૈ, વો જ્ઞાનીકા દેશ. ૪

જપ, તપ ઔર વ્રતાદિ સબ, તહાં લગી ભ્રમરૂપ;  
જહાં લગી નહિ સંતકી, પાઈ કૃપા અનૂપ. ૫

પાયાકી એ બાત હૈ, નિજ છંદનકો છોડ;  
પિછે લાગ સત્પુરુષકે, તો સબ બંધન તોડ. ૬

(પત્રાંક - ૨૫૮)

## જડ ભાવે જડ

(દોહરા)

- (૧) જડ ભાવે જડ પરિણામે, ચેતન ચેતન ભાવ;  
કોઈ કોઈ પલટે નહીં, છોડી આપ સ્વભાવ. ૧
- જડ તે જડ ત્રણ કાળમાં, ચેતન ચેતન તેમ;  
પ્રગટ અનુભવરૂપ છે, સંશય તેમાં કેમ ? ૨
- જો જડ છે ત્રણ કાળમાં, ચેતન ચેતન હોય;  
બંધ મોક્ષ તો નહિ ઘટે, નિવૃત્તિ પ્રવૃત્તિ ન્હોય. ૩
- બંધ મોક્ષ સંયોગથી, જ્યાં લગ આત્મ અભાન;  
પણ નહિ ત્યાગ સ્વભાવનો, ભાખે જિન ભગવાન. ૪
- વર્તે બંધ પ્રસંગમાં, તે નિજ પદ અજ્ઞાન;  
પણ જડતા નહિ આત્મને, એ સિદ્ધાંત પ્રમાણ. ૫
- ગ્રહે અરૂપી રૂપીને, એ અચરજની વાત;  
જીવ બંધન જાણે નહીં, કેવો જિન સિદ્ધાંત. ૬
- પ્રથમ દેહ દંષ્ટિ હતી, તેથી ભાસ્યો દેહ;  
હવે દંષ્ટિ થઈ આત્મમાં, ગયો દેહથી નેહ. ૭
- જડ ચેતન સંયોગ આ, ખાણ અનાદિ અનંત;  
કોઈ ન કર્તા તેહનો, ભાખે જિન ભગવંત. ૮

મૂળ દ્રવ્ય ઉત્પન્ન નહિ, નહીં નાશ પણ તેમ;  
 અનુભવથી તે સિદ્ધ છે, ભાષે જિનવર એમ. ૯  
 હોય તેહનો નાશ નહિ, નહીં તેહ નહિ હોય;  
 એક સમય તે સૌ સમય, ભેદ અવસ્થા જોય. ૧૦

x                      x                      x

(૨) પરમ પુરુષ પ્રભુ સદ્ગુરુ, પરમજ્ઞાન સુખધામ;  
 જેણે આપ્યું ભાન નિજ, તેને સદા પ્રણામ. ૧  
 (પત્રાંક - ૨૬૬)

## જિનવર કહે છે

(હરિગીત)

જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને સર્વ ભવ્યો સાંભળો.

જો હોય પૂર્વ ભણેલ નવ પણ, જીવને જાણ્યો નહીં,  
 તો સર્વ તે અજ્ઞાન ભાખ્યું, સાક્ષી છે આગમ અહીં;  
 એ પૂર્વ સર્વ કહ્યાં વિશેષે, જીવ કરવા નિર્મળો,  
 જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને, સર્વ ભવ્યો સાંભળો. ૧

નહિ ગ્રંથમાંહી જ્ઞાન ભાખ્યું, જ્ઞાન નહિ કવિયાતુરી,  
 નહિ મંત્ર તંત્રો જ્ઞાન દાખ્યાં, જ્ઞાન નહિ ભાષા ઠરી;  
 નહિ અન્ય સ્થાને જ્ઞાન ભાખ્યું, જ્ઞાન જ્ઞાનીમાં કળો,  
 જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને, સર્વ ભવ્યો સાંભળો. ૨

આ જીવ ને આ દેહ એવો, ભેદ જો ભાસ્યો નહીં,  
પચખાણ કીધાં ત્યાં સુધી, મોક્ષાર્થ તે ભાખ્યાં નહીં;  
એ પાંચમે અંગે કહ્યો, ઉપદેશ કેવળ નિર્મળો,  
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને, સર્વ ભવ્યો સાંભળો. ૩

કેવળ નહીં બ્રહ્મચર્યથી.....  
કેવળ નહીં સંયમ થકી, પણ જ્ઞાન કેવળથી કળો,  
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને, સર્વ ભવ્યો સાંભળો. ૪

શાસ્ત્રો વિશેષ સહિત પણ જો, જાણિયું નિજરૂપને,  
કાં તેહવો આશ્રય કરજો, ભાવથી સાચા મને;  
તો જ્ઞાન તેને ભાખિયું, જો સમ્મતિ આદિ સ્થળો,  
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને, સર્વ ભવ્યો સાંભળો. ૫

આઠ સમિતિ જાણીએ જો, જ્ઞાનીના પરમાર્થથી,  
તો જ્ઞાન ભાખ્યું તેહને, અનુસાર તે મોક્ષાર્થથી;  
નિજ કલ્પનાથી કોટિ શાસ્ત્રો, માત્ર મનનો આમળો,  
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને, સર્વ ભવ્યો સાંભળો. ૬

ચાર વેદ પુરાણ આદિ શાસ્ત્ર સૌ મિથ્યાત્વનાં,  
શ્રી નંદીસૂત્રે ભાખિયા છે, ભેદ જ્યાં સિદ્ધાંતના;  
પણ જ્ઞાનીને તે જ્ઞાન ભાસ્યાં, એ જ ઠેકાણો ઠરો,  
જિનવર કહે છે જ્ઞાન તેને, સર્વ ભવ્યો સાંભળો. ૭



વ્રત નહીં પચખાણ નહિ, નહિ ત્યાગ વસ્તુ કોઈનો,  
મહાપદ્મ તીર્થંકર થશે, શ્રેણિક ઠાણંગ જોઈ લો;  
છેધો અનંતા.....

..... ૮  
(પત્રાંક - ૨૬૭)

## અપૂર્વ અવસર

ૐ

અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે ?  
ક્યારે થઈશું બાહ્યાંતર નિર્ગથ જો ?  
સર્વ સંબંધનું બંધન તીક્ષ્ણ છેદીને,  
વિચરશું ક્વ મહત્પુરુષને પંથ જો ? અં.૧  
સર્વ ભાવથી ઔદાસીન્યવૃત્તિ કરી,  
માત્ર દેહ તે સંયમહેતુ હોય જો;  
અન્ય કારણો અન્ય કશું કલ્પે નહીં,  
દેહે પણ કિંચિત્ મૂર્છા નવ જોય જો. અં.૨  
દર્શનમોહ વ્યતીત થઈ ઊપજ્યો બોધ જે,  
દેહ ભિન્ન કેવલ ચૈતન્યનું જ્ઞાન જો;  
તેથી પ્રક્ષીણ ચારિત્રમોહ વિલોકિયે,  
વર્તે એવું શુદ્ધસ્વરૂપનું ધ્યાન જો. અં.૩

આત્મસ્થિરતા ત્રણ સંક્ષિપ્ત યોગની,  
મુખ્યપણે તો વર્તે દેહપર્યંત જો;  
ઘોર પરીષદ કે ઉપસર્ગ ભયે કરી,  
આવી શકે નહીં તે સ્થિરતાનો અંત જો. અ૦૪

સંયમના હેતુથી યોગપ્રવર્તના,  
સ્વરૂપલક્ષે જિનઆજ્ઞા આધીન જો;  
તે પણ ક્ષણ ક્ષણ ઘટતી જાતી સ્થિતિમાં,  
અંતે થાયે નિજસ્વરૂપમાં લીન જો. અ૦૫

પંચ વિષયમાં રાગદ્વેષ વિરહિતતા,  
પંચ પ્રમાદે ન મળે મનનો ક્ષોભ જો;  
દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર ને કાળ, ભાવ પ્રતિબંધ વણ,  
વિચરવું ઉદયાધીન પણ વીતલોભ જો. અ૦૬

ક્રોધ પ્રત્યે તો વર્તે ક્રોધસ્વભાવતા,  
માન પ્રત્યે તો દીનપણાનું માન જો;  
માયા પ્રત્યે માયા સાક્ષી ભાવની,  
લોભ પ્રત્યે નહીં લોભ સમાન જો. અ૦૭

બહુ ઉપસર્ગકર્તા પ્રત્યે પણ ક્રોધ નહીં,  
વંદે ચક્રી તથાપિ ન મળે માન જો;  
દેહ જાય પણ માયા થાય ન રોમમાં,  
લોભ નહીં છો પ્રબળ સિદ્ધિ નિદાન જો. અ૦૮

નગ્નભાવ, મુંડભાવ સહ અસ્નાનતા,  
અદંતધોવન આદિ પરમ પ્રસિદ્ધ જો;  
કેશ, રોમ, નખ કે અંગે શૃંગાર નહીં,  
દ્રવ્યભાવ સંયમમય નિર્ગથ સિદ્ધ જો. અ૦૯

શત્રુ મિત્ર પ્રત્યે વર્તે સમદર્શિતા,  
માન અમાને વર્તે તે જ સ્વભાવ જો;  
જીવિત કે મરણે નહીં ન્યૂનાધિકતા,  
ભવ મોક્ષે પણ શુદ્ધ વર્તે સમભાવ જો. અ૦૧૦

એકાકી વિચરતો વળી સ્મશાનમાં,  
વળી પર્વતમાં વાઘ સિંહ સંયોગ જો;  
અડોલ આસન, ને મનમાં નહીં ક્ષોભતા,  
પરમ મિત્રનો જાણે પામ્યા યોગ જો. અ૦૧૧

ઘોર તપશ્ચર્યામાં પણ મનને તાપ નહીં,  
સરસ અત્રે નહીં મનને પ્રસન્નભાવ જો;  
રજકણ કે રિદ્ધિ વૈમાનિક દેવની,  
સર્વે માન્યાં પુદ્ગલ એક સ્વભાવ જો. અ°૧૨

એમ પરાજય કરીને ચારિત્રમોહનો,  
આવું ત્યાં જ્યાં કરણ અપૂર્વ ભાવ જો;  
શ્રેણી ક્ષાપકતણી કરીને આરૂઢતા,  
અનન્ય ચિંતન અતિશય શુદ્ધ સ્વભાવ જો. અ°૧૩

મોહ સ્વયંભૂરમણ સમુદ્ર તરી કરી,  
સ્થિતિ ત્યાં જ્યાં ક્ષીણમોહ ગુણસ્થાન જો;  
અંત સમય ત્યાં પૂર્ણસ્વરૂપ વીતરાગ થઈ,  
પ્રગટાવું નિજ કેવળજ્ઞાન નિધાન જો. અ°૧૪

ચાર કર્મ ઘનઘાતી તે વ્યવચ્છેદ જ્યાં,  
ભવનાં બીજતણો આત્યંતિક નાશ જો;  
સર્વ ભાવ જ્ઞાતા દ્રષ્ટા સહ શુદ્ધતા,  
કૃતકૃત્ય પ્રભુ વીર્ય અનંત પ્રકાશ જો. અ°૧૫

વેદનીયાદિ ચાર કર્મ વર્તે જહાં,  
બળી સીંદરીવત્ આકૃતિ માત્ર જો;  
તે દેહાયુષ આધીન જેની સ્થિતિ છે,  
આયુષ પૂર્ણ, મટિયે દૈહિક પાત્ર જો. અં. ૧૬

મન, વચન, ક્રિયા ને કર્મની વર્ગણા,  
છૂટે જહાં સકળ પુદ્ગલ સંબંધ જો;  
એવું અયોગી ગુણસ્થાનક ત્યાં વર્તતું,  
મહાભાગ્ય સુખદાયક પૂર્ણ અબંધ જો. અં. ૧૭

એક પરમાણુમાત્રની મળે ન સ્પર્શતા,  
પૂર્ણ કલંક રહિત અડોલ સ્વરૂપ જો;  
શુદ્ધ નિરંજન ચૈતન્યમૂર્તિ અનન્યમય,  
અગુરુલઘુ, અમૂર્ત સહજપદરૂપ જો. અં. ૧૮

પૂર્વપ્રયોગાદિ કારણના યોગથી,  
ઊર્ધ્વગમન સિદ્ધાલય પ્રાપ્ત સુસ્થિત જો;  
સાદિ અનંત અનંત સમાધિસુખમાં,  
અનંત દર્શન, જ્ઞાન અનંત સહિત જો. અં. ૧૯

જે પદ શ્રી સર્વજ્ઞે દીઠું જ્ઞાનમાં,  
 ક્ષી શક્યા નહીં પણ તે શ્રી ભગવાન જો;  
 તેહ સ્વરૂપને અન્ય વાણી તે શું કહે ?  
 અનુભવગોચર માત્ર રહ્યું તે જ્ઞાન જો. અંર૦  
 એહ પરમપદ પ્રાપ્તિનું કર્યું ધ્યાન મેં,  
 ગજા વગર ને હાલ મનોરથરૂપ જો;  
 તોપણ નિશ્ચય રાજચંદ્ર મનને રહ્યો,  
 પ્રભુઆજ્ઞાએ થાશું તે જ સ્વરૂપ જો. અંર૧  
 (પત્રાંક - ૭૩૮)

## મૂળ મારગ

મૂળ મારગ સાંભળો જિનનો રે,  
 કરી વૃત્તિ અખંડ સન્મુખ, મૂળ.  
 નો'ય પૂજાદિની જો કામના રે,  
 નો'ય વ્હાલું અંતર ભવદુઃખ. મૂળ. ૧  
 કરી જોજો વચનની તુલના રે,  
 જોજો શોધીને જિનસિદ્ધાંત, મૂળ.  
 માત્ર કહેવું પરમારથ હેતુથી રે,  
 કોઈ પામે મુમુક્ષુ વાત. મૂળ. ૨

જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રની શુદ્ધતા રે,  
 એ કપણે અને અવિરુદ્ધ, મૂળ.  
 જિન મારગ તે પરમાર્થથી રે,  
 એમ કહ્યું સિદ્ધાંતે બુધ. મૂળ. ૩  
 લિંગ અને ભેદો જે વતના રે,  
 દ્રવ્ય દેશ કાળાદિ ભેદ, મૂળ.  
 પણ જ્ઞાનાદિની જે શુદ્ધતા રે,  
 તે તો ત્રણે કાળે અભેદ. મૂળ. ૪  
 હવે જ્ઞાન દર્શનાદિ શબ્દનો રે,  
 સંક્ષેપે સુણો પરમાર્થ, મૂળ.  
 તેને જોતાં વિચારી વિશેષથી રે,  
 સમજાશે ઉત્તમ આત્માર્થ. મૂળ. ૫  
 છે દેહાદિથી ભિન્ન આતમા રે,  
 ઉપયોગી સદા અવિનાશ, મૂળ.  
 એમ જાણે સદ્ગુરુ ઉપદેશથી રે,  
 કહ્યું જ્ઞાન તેનું નામ ખાસ. મૂળ. ૬  
 જે જ્ઞાનો કરીને જાણિયું રે,  
 તેની વર્તે છે શુદ્ધ પ્રતીત, મૂળ.

શ્રીરાજવંદના

કહ્યું ભગવંતે દર્શન તેહને રે,  
 જેનું બીજું નામ સમકિત. મૂળ. ૭  
 જેમ આવી પ્રતીતિ જીવની રે,  
 જાણ્યો સર્વથી ભિન્ન અસંગ, મૂળ.  
 તેવો સ્થિર સ્વભાવ તે ઊપજે રે,  
 નામ ચારિત્ર તે અણલિંગ. મૂળ. ૮  
 તે ત્રણે અભેદ પરિણામથી રે,  
 જ્યારે વર્તે તે આત્મરૂપ, મૂળ.  
 તેહ મારગ જિનનો પામિયો રે,  
 કિંવા પામ્યો તે નિજસ્વરૂપ. મૂળ. ૯  
 એવાં મૂળ જ્ઞાનાદિ પામવા રે,  
 અને જવા અનાદિ બંધ, મૂળ.  
 ઉપદેશ સદ્ગુરુનો પામવો રે,  
 ટાળી સ્વચ્છંદ ને પ્રતિબંધ. મૂળ. ૧૦  
 એમ દેવ જિનંદે ભાખિયું રે,  
 મોક્ષમારગનું શુદ્ધ સ્વરૂપ, મૂળ.  
 ભવ્ય જનોના હિતને કારણે રે,  
 સંકોપે કહ્યું સ્વરૂપ. મૂળ. ૧૧  
 (પત્રાંક - ૭૧૫)



## પંથ પરમ પદ બોધ્યો

(ગીતિ)

પંથ પરમ પદ બોધ્યો, જેહ પ્રમાણે પરમ વીતરાગે;  
તે અનુસરી કહીશું, પ્રણામીને તે પ્રભુ ભક્તિ રાગે. ૧  
મૂળ પરમપદ ક્રરણ, સમ્યક્ દર્શન જ્ઞાન ચરણ પૂર્ણ;  
પ્રણામે એક સ્વભાવે, શુદ્ધ સમાધિ ત્યાં પરિપૂર્ણ. ૨  
જે ચેતન જડ ભાવો, અવલોક્યા છે મુનીંદ્ર સર્વજ્ઞે;  
તેવી અંતર આસ્થા, પ્રગટ્યે દર્શન કહ્યું છે તત્ત્વજ્ઞે. ૩  
સમ્યક્ પ્રમાણપૂર્વક, તે તે ભાવો જ્ઞાન વિષે ભાસે;  
સમ્યગ્ જ્ઞાન કહ્યું તે, સંશય, વિભ્રમ, મોહ ત્યાં નાશ્યે. ૪  
વિષયારંભ-નિવૃત્તિ, રાગ-દ્વેષનો અભાવ જ્યાં થાય;  
સહિત સમ્યક્દર્શન, શુદ્ધ ચરણ ત્યાં સમાધિ સદુપાય. ૫  
ત્રણે અભિન્ન સ્વભાવે, પરિણામી આત્મસ્વરૂપ જ્યાં થાય;  
પૂર્ણ પરમપદપ્રાપ્તિ, નિશ્ચયથી ત્યાં અનન્ય સુખદાય. ૬  
જીવ, અજીવ પદાર્થો, પુણ્ય, પાપ, આસ્રવ તથા બંધ;  
સંવર, નિર્જરા, મોક્ષ, તત્ત્વ કહ્યાં નવ પદાર્થ સંબંધ. ૭  
જીવ અજીવ વિશે તે, નવે તત્ત્વનો સમાવેશ થાય;  
વસ્તુ વિચાર વિશેષે, ભિન્ન પ્રબોધ્યા મહાન મુનિરાય. ૮  
(પત્રાંક - ૭૨૪)

## ધન્ય રે દિવસ

ધન્ય રે દિવસ આ અહો,  
જાગી રે શાંતિ અપૂર્વ રે;  
દશ વર્ષે રે ધારા ઊલસી,  
મટયો ઉદયકર્મનો ગર્વ રે.

ધન્યં

ઓગણીસસેં ને એકત્રીસે,  
આવ્યો અપૂર્વ અનુસાર રે;  
ઓગણીસસેં ને બેતાળીસે,  
અદ્ભુત વૈરાગ્ય ધાર રે. ધન્યં

ઓગણીસસેં ને સુડતાળીસે,  
સમકિત શુદ્ધ પ્રકાશ્યું રે;  
શ્રુત અનુભવ વધતી દશા,  
નિજ સ્વરૂપ અવભાસ્યું રે.

ધન્યં

ત્યાં આવ્યો રે ઉદય કારમો,  
પરિગ્રહ કાર્ય પ્રપંચ રે;  
જેમ જેમ તે હડસેલીએ,  
તેમ વધે ન ઘટે એક રંચ રે. ધન્યં

વધતું એમ જ ચાલિયું,  
હવે દીસો ક્ષીણ કાંઈ રે;  
ક્રમે કરીને રે તો જશે,  
એમ ભાસો મનમાંહીં રે. ધન્ય°

યથા હેતુ જે ચિત્તનો,  
સાત્ય ધર્મનો ઉદ્ધાર રે;  
થશે અવશ્ય આ દેહથી,  
એમ થયો નિરધાર રે. ધન્ય°

આવી અપૂર્વ વૃત્તિ અહો,  
થશે અપ્રમત્ત યોગ રે;  
કેવળ લગભગ ભૂમિકા,  
સ્પર્શીને દેહ વિયોગ રે. ધન્ય°

અવશ્ય કર્મનો ભોગ છે,  
ભોગવવો અવશેષ રે;  
તેથી દેહ એક જ ધારીને,  
જાશું સ્વરૂપ સ્વદેશ રે. ધન્ય°  
(હાથનોંધ - ૧, ૩૨)

## જડ ને ચૈતન્ય બન્ને

જડ ને ચૈતન્ય બન્ને દ્રવ્યનો સ્વભાવ ભિન્ન,  
સુપ્રતીતપણો બન્ને જેને સમજાય છે;  
સ્વરૂપ ચેતન નિજ, જડ છે સંબંધ માત્ર,  
અથવા તે જ્ઞેય પણ પરદ્રવ્યમાંય છે;  
એવો અનુભવનો પ્રકાશ ઉલ્લાસિત થયો,  
જડથી ઉદાસી તેને આત્મવૃત્તિ થાય છે;  
કાયાની વિસારી માયા, સ્વરૂપે સમાયા એવા,  
નિર્ગ્રંથનો પંથ ભવઅંતનો ઉપાય છે. ૧

દેહ જીવ એકરૂપે ભાસે છે અજ્ઞાન વડે,  
ક્રિયાની પ્રવૃત્તિ પણ તેથી તેમ થાય છે;  
જીવની ઉત્પત્તિ અને રોગ, શોક, દુઃખ, મૃત્યુ,  
દેહનો સ્વભાવ જીવ પદમાં જણાય છે;  
એવો જે અનાદિ એકરૂપનો મિથ્યાત્વભાવ,  
જ્ઞાનીનાં વચન વડે દૂર થઈ જાય છે;  
ભાસે જડ ચૈતન્યનો પ્રગટ સ્વભાવ ભિન્ન,  
બન્ને દ્રવ્ય નિજ નિજ રૂપે સ્થિત થાય છે. ૨  
(પત્રાંક - ૯૦૨)

## અંતિમ સંદેશ

ૐ

શ્રી જિન પરમાત્મને નમઃ

- (૧) ઇચ્છે છે જે જોગી જન, અનંત સુખસ્વરૂપ;  
મૂળ શુદ્ધ તે આત્મપદ, સયોગી જિનસ્વરૂપ. ૧
- આત્મસ્વભાવ અગમ્ય તે, અવલંબન આધાર;  
જિનપદથી દર્શાવિયો, તેહ સ્વરૂપ પ્રકાર. ૨
- જિનપદ નિજપદ એકતા, ભેદભાવ નહિ કાંઈ;  
લક્ષ થવાને તેહનો, કહ્યાં શાસ્ર સુખદાઈ. ૩
- જિન પ્રવચન દુર્ગમ્યતા, થાકે અતિ મતિમાન;  
અવલંબન શ્રી સદ્ગુરુ, સુગમ અને સુખખાણ. ૪
- ઉપાસના જિનચરણની, અતિશય ભક્તિસહિત;  
મુનિજન સંગતિ રતિ અતિ, સંયમ યોગ ઘટિત. ૫
- ગુણપ્રમોદ અતિશય રહે, રહે અંતર્મુખ યોગ;  
પ્રાપ્તિ શ્રી સદ્ગુરુ વડે, જિન દર્શન અનુયોગ. ૬
- પ્રવચન સમુદ્ર બિંદુમાં, ઊલટી આવે એમ;  
પૂર્વ ચૌદની લબ્ધિનું, ઉદાહરણ પણ તેમ. ૭

વિષય વિકાર સહિત જે, રહ્યા મતિના યોગ;  
 પરિણામની વિષમતા, તેને યોગ અયોગ. ૮  
 મંદ વિષય ને સરળતા, સહ આજ્ઞા સુવિચાર;  
 કરુણા ક્રોમળતાદિ ગુણ, પ્રથમ ભૂમિકા ધાર. ૯  
 રોક્યા શબ્દાદિક વિષય, સંયમ સાધન રાગ;  
 જગત ઇષ્ટ નહિ આત્મથી, મધ્ય પાત્ર મહાભાગ્ય. ૧૦  
 નહિ તૃષ્ણા જીવ્યા તણી, મરણ યોગ નહિ ક્ષોભ;  
 મહાપાત્ર તે માર્ગના, પરમ યોગ જિતલોભ. ૧૧

(૨) આવ્યે બહુ સમદેશમાં, છાયા જાય સમાઈ;  
 આવ્યે તેમ સ્વભાવમાં, મન સ્વરૂપ પણ જાઈ. ૧  
 ઊપજે મોહ વિકલ્પથી, સમસ્ત આ સંસાર;  
 અંતર્મુખ અવલોકતાં, વિલય થતાં નહિ વાર. ૨

(૩) સુખ ધામ અનંત સુસંત ચહી,  
 દિન રાત્ર રહે તદ્ધ્યાનમહી;  
 પરશાંતિ અનંત સુધામય જે,  
 પ્રણમું પદ તે વર તે જય તે. ૧

(પત્રાંક - ૯૫૪)

## શ્રી આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્રની સ્તુતિ

પતિત જન પાવની, સુર સરિતા સમી,  
અધમ ઉદ્ધારિણી આત્મસિદ્ધિ,  
જન્મ જન્માંતરો, જાણતા જોગીએ,  
આત્મ અનુભવ વડે આજ દીધી;  
ભક્ત ભગીરથ સમા, ભાગ્યશાળી મહા,  
ભવ્ય સૌભાગ્યની વિનતીથી,  
ચારુતર ભૂમિના, નગર નડિયાદમાં,  
પૂર્ણ કૃપા પ્રભુએ કરી'તી. પતિત°

ૐ

## આત્મ-સિદ્ધિ

જે સ્વરૂપ સમજ્યા વિના, પામ્યો દુઃખ અનંત;  
સમજાવ્યું તે પદ નમું, શ્રી સદ્ગુરુ ભગવંત. ૧  
વર્તમાન આ કાળમાં, મોક્ષમાર્ગ બહુ લોપ;  
વિચારવા આત્માર્થી ને, ભાખ્યો અત્ર અગોપ્ય. ૨  
કોઈ ક્રિયાજડ થઈ રહ્યા, શુષ્કજ્ઞાનમાં કોઈ;  
માને મારગ મોક્ષનો, કરુણા ઊપજે જોઈ. ૩

બાહ્ય ક્રિયામાં રાચતા, અંતર્ભેદ ન કાંઈ;  
 જ્ઞાનમાર્ગ નિષેધતા, તેહ ક્રિયાજડ આંઈ. ૪  
 બંધ મોક્ષ છે કલ્પના, ભાખે વાણી માંહી;  
 વર્તે મોહાવેશમાં, શુષ્કજ્ઞાની તે આંહી. ૫  
 વૈરાગ્યાદિ સફળ તો, જો સહ આતમજ્ઞાન;  
 તેમજ આતમજ્ઞાનની, પ્રાપ્તિતણાં નિદાન. ૬  
 ત્યાગ વિરાગ ન ચિત્તમાં, થાય ન તેને જ્ઞાન;  
 અટકે ત્યાગ વિરાગમાં, તો ભૂલે નિજભાન. ૭  
 જ્યાં જ્યાં જે જે યોગ્ય છે, તહાં સમજવું તેહ;  
 ત્યાં ત્યાં તે તે આચરે, આત્માર્થી જન એહ. ૮  
 સેવે સદ્ગુરુચરણને, ત્યાગી દઈ નિજપક્ષ;  
 પામે તે પરમાર્થને, નિજપદનો લે લક્ષ. ૯  
 આત્મજ્ઞાન સમદર્શિતા, વિચરે ઉદયપ્રયોગ;  
 અપૂર્વ વાણી પરમશ્રુત, સદ્ગુરુ લક્ષણ યોગ્ય. ૧૦  
 પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ સમ નહીં, પરોક્ષ જિન ઉપકર;  
 એવો લક્ષ થયા વિના, ઊગે ન આત્મવિચાર. ૧૧  
 સદ્ગુરુના ઉપદેશ વણ, સમજાય ન જિનરૂપ;  
 સમજ્યા વણ ઉપકર શો ? સમજ્યે જિનસ્વરૂપ. ૧૨



આત્માદિ અસ્તિત્વનાં, જેહ નિરૂપક શાસ્ર;  
 પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ યોગ નહિ, ત્યાં આધાર સુપાત્ર. ૧૩  
 અથવા સદ્ગુરુએ કહ્યાં, જે અવગાહન કાજ;  
 તે તે નિત્ય વિચારવાં, કરી મતાંતર ત્યાજ. ૧૪  
 રોકે જીવ સ્વચ્છંદ તો, પામે અવશ્ય મોક્ષ;  
 પામ્યા એમ અનંત છે, ભાખ્યું જિન નિર્દોષ. ૧૫  
 પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ યોગથી, સ્વચ્છંદ તે રોકાય;  
 અન્ય ઉપાય ક્યાં થકી, પ્રાપ્તે બમણો થાય. ૧૬  
 સ્વચ્છંદ, મત આગ્રહ તજી, વર્તે સદ્ગુરુલક્ષ;  
 સમકિત તેને ભાખિયું, કારણ ગણી પ્રત્યક્ષ. ૧૭  
 માનાદિક શત્રુ મહા, નિજ છંદે ન મરાય;  
 જાતાં સદ્ગુરુ શરણમાં, અલ્પ પ્રયાસે જાય. ૧૮  
 જે સદ્ગુરુ ઉપદેશથી, પામ્યો કેવળજ્ઞાન;  
 ગુરુ રહ્યા છન્નસ્થ પણ, વિનય કરે ભગવાન. ૧૯  
 એવો માર્ગ વિનય તણો, ભાખ્યો શ્રી વીતરાગ;  
 મૂળ હેતુ એ માર્ગનો, સમજે કોઈ સુભાગ્ય. ૨૦  
 અસદ્ગુરુ એ વિનયનો, લાભ લહે જો કાંઈ;  
 મહામોહનીય કર્મથી, બૂડે ભવજળ માંહી. ૨૧

હોય મુમુક્ષુ જીવ તે, સમજે એહ વિચાર;  
હોય મતાર્થી જીવ તે, અવળો લે નિર્ધાર. ૨૨

હોય મતાર્થી તેહને, થાય ન આતમલક્ષ;  
તેહ મતાર્થી લક્ષણો, અહીં કહ્યાં નિર્પક્ષ. ૨૩

### મતાર્થી-લક્ષણ

બ્રાહ્મત્યાગ પણ જ્ઞાન નહિ, તે માને ગુરુ સત્ય;  
અથવા નિજકુળધર્મના, તે ગુરુમાં જ મમત્વ. ૨૪

જે જિનદેહ પ્રમાણ ને, સમવસરણાદિ સિદ્ધિ;  
વર્ણન સમજે જિનનું, રોકી રહે નિજ બુદ્ધિ. ૨૫

પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુયોગમાં, વર્તે દંષ્ટિ વિમુખ;  
અસદ્ગુરુને દેઢ કરે, નિજ માનાર્થે મુખ્ય. ૨૬

દેવાદિ ગતિ ભંગમાં, જે સમજે શ્રુતજ્ઞાન;  
માને નિજ મત વેષનો, આગ્રહ મુક્તિનિદાન. ૨૭

લહ્યું સ્વરૂપ ન વૃત્તિનું, ગ્રહ્યુ વ્રત અભિમાન;  
ગ્રહે નહીં પરમાર્થને, લેવા લૌકિક માન. ૨૮

અથવા નિશ્ચય નય ગ્રહે, માત્ર શબ્દની માંય;  
લોપે સદ્વ્યવહારને, સાધન<sup>૧</sup>રહિત થાય. ૨૯

જ્ઞાનદશા પામે નહીં, સાધનદશા ન કાંઈ;  
 પામે તેનો સંગ જે, તે બૂડે ભવ માંહી. ૩૦

એ પણ જીવ મતાર્થમાં, નિજમાનાદિ કજ;  
 પામે નહિ પરમાર્થને, અન્-અધિકારીમાં જ. ૩૧

નહિ કષાય ઉપશાંતતા, નહિ અંતર વૈરાગ્ય;  
 સરખપણું ન મધ્યસ્થતા, એ મતાર્થી દુર્ભાગ્ય. ૩૨

લક્ષણ કહ્યાં મતાર્થીનાં, મતાર્થ જાવા કજ;  
 હવે કહું આત્માર્થીનાં, આત્મ-અર્થ સુખસાજ. ૩૩

### આત્માર્થી-લક્ષણ

આત્મજ્ઞાન ત્યાં મુનિપણું, તે સાચા ગુરુ હોય;  
 બાકી કુળગુરુ કલ્પના, આત્માર્થી નહિ જોય. ૩૪

પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ પ્રાપ્તિનો, ગણો પરમ ઉપકાર;  
 ત્રણે યોગ એકત્વથી, વર્તે આજ્ઞાધાર. ૩૫

એક હોય ત્રણ કાળમાં, પરમારથનો પંથ;  
 પ્રેરે તે પરમાર્થને, તે વ્યવહાર સમંત. ૩૬

એમ વિચારી અંતરે, શોધે સદ્ગુરુ યોગ;  
 કામ એક આત્માર્થનું, બીજો નહિ મનરોગ. ૩૭

કષાયની ઉપશાંતતા, માત્ર મોક્ષ અભિલાષ;  
 ભવે ખેદ, પ્રાણીદયા, ત્યાં આત્માર્થ નિવાસ. ૩૮  
 દશા ન એવી જ્યાં સુધી, જીવ લહે નહિ જોગ;  
 મોક્ષમાર્ગ પામે નહીં, મટે ન અંતર રોગ. ૩૯  
 આવે જ્યાં એવી દશા, સદ્ગુરુબોધ સુહાય;  
 તે બોધે સુવિચારણા, ત્યાં પ્રગટે સુખદાય. ૪૦  
 જ્યાં પ્રગટે સુવિચારણા, ત્યાં પ્રગટે નિજ જ્ઞાન;  
 જે જ્ઞાને ક્ષય મોહ થઈ, પામે પદ નિર્વાણ. ૪૧  
 ઊપજે તે સુવિચારણા, મોક્ષમાર્ગ સમજાય;  
 ગુરુશિષ્યસંવાદથી, ભાખું ષટ્પદ આંહી. ૪૨

### ષટ્પદનામકથન

‘આત્મા છે’, ‘તે નિત્ય છે’, ‘છે કર્તા નિજકર્મ’;  
 ‘છે ભોક્તા’, વળી ‘મોક્ષ છે’, ‘મોક્ષ ઉપાય સુધર્મ’. ૪૩  
 ષટ્સ્થાનક સંક્ષેપમાં, ષટ્દર્શન પણ તેહ;  
 સમજાવા પરમાર્થને, કહ્યાં જ્ઞાનીએ એહ. ૪૪

(૧) શંકા-શિષ્ય ઉવાચ

(આત્માના હોવાપણારૂપ

પ્રથમ સ્થાનકની શિષ્ય શંકા કહે છે :-)

નથી દંષ્ટિમાં આવતો, નથી જણાતું રૂપ;  
 બીજો પણ અનુભવ નહીં, તેથી ન જીવસ્વરૂપ. ૪૫

શ્રીરાજવંદના

૬૩

અથવા દેહ જ આત્મા, અથવા ઇન્દ્રિય પ્રાણ;  
 મિથ્યા જુદો માનવો, નહીં જુદું ઔઘાણ. ૪૬  
 વળી જો આત્મા હોય તો, જણાય તે નહિ કેમ ?  
 જણાય જો તે હોય તો, ઘટ પટ આદિ જેમ. ૪૭  
 માટે છે નહિ આત્મા, મિથ્યા મોક્ષ ઉપાય;  
 એ અંતર શંકા તણો, સમજાવો સદુપાય. ૪૮  
 (૧) સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ

(આત્મા છે, એમ સદ્ગુરુ સમાધાન કરે છે :—)  
 ભાસ્યો દેહાધ્યાસથી, આત્મા દેહ સંમાન;  
 પણ તે બંને ભિન્ન છે, પ્રગટ લક્ષણો ભાન. ૪૯  
 ભાસ્યો દેહાધ્યાસથી, આત્મા દેહ સમાન;  
 પણ તે બંને ભિન્ન છે, જેમ અસિ ને મ્યાન. ૫૦  
 જે દ્રષ્ટા છે દંષ્ટિનો, જે જાણે છે રૂપ;  
 અબાધ્ય અનુભવ જે રહે, તે છે જીવસ્વરૂપ. ૫૧  
 છે ઇન્દ્રિય પ્રત્યેકને, નિજ નિજ વિષયનું જ્ઞાન;  
 પાંચ ઇન્દ્રીના વિષયનું, પણ આત્માને ભાન. ૫૨  
 દેહ ન જાણે તેહને, જાણે ન ઈંદ્રી, પ્રાણ;  
 આત્માની સત્તા વડે, તેહ પ્રવર્તે જાણ. ૫૩

સર્વ અવસ્થાને વિશે, ન્યારો સદા જણાય;  
 પ્રગટરૂપ ચૈતન્યમય, એ એંધાણ સદાય. ૫૪  
 ઘટ, પટ આદિ જાણ તું, તેથી તેને માન;  
 જાણનાર તે માન નહિ, કહીએ કેવું જ્ઞાન ? ૫૫  
 પરમ બુદ્ધિ કૃશ દેહમાં, સ્થૂળ દેહ મતિ અલ્પ;  
 દેહ હોય જો આત્મા, ઘટે ન આમ વિકલ્પ. ૫૬  
 જડ ચેતનનો ભિન્ન છે, કેવળ પ્રગટ સ્વભાવ;  
 એકપણું પામે નહીં ત્રણે કાળ દ્વયભાવ. ૫૭  
 આત્માની શંકા કરે, આત્મા પોતે આપ;  
 શંકાનો કરનાર તે, અચરજ એહ અમાપ. ૫૮

### (૨) શંકા-શિષ્ય ઉવાચ

(આત્મા નિત્ય નથી, એમ શિષ્ય કહે છે :—)

આત્માના અસ્તિત્વના, આપે કહ્યા પ્રકાર;  
 સંભવ તેનો થાય છે, અંતર કર્યે વિચાર. ૫૯  
 બીજી શંકા થાય ત્યાં, આત્મા નહિ અવિનાશ;  
 દેહયોગથી ઊપજે, દેહવિયોગે નાશ. ૬૦  
 અથવા વસ્તુ ક્ષણિક છે, ક્ષણે ક્ષણે પલટાય;  
 એ અનુભવથી પણ નહીં, આત્મા નિત્ય જણાય. ૬૧

## (૨) સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ

(આત્મા નિત્ય છે, એમ સદ્ગુરુ સમાધાન કરે છે :—)

દેહ માત્ર સંયોગ છે, વળી જડ રૂપી દેશ્ય;  
ચેતનનાં ઉત્પત્તિ લય, કોના અનુભવ વશ્ય ? ૬૨

જેના અનુભવ વશ્ય એ, ઉત્પન્ન લયનું જ્ઞાન;  
તે તેથી જુદા વિના, થાય ન કેમે ભાન. ૬૩

જે સંયોગો દેખિયે, તે તે અનુભવ દેશ્ય;  
ઊપજે નહિ સંયોગથી, આત્મા નિત્ય પ્રત્યક્ષ. ૬૪

જડથી ચેતન ઊપજે, ચેતનથી જડ થાય;  
એવો અનુભવ કોઈને, ક્યારે કદી ન થાય. ૬૫

કોઈ સંયોગોથી નહિ, જેની ઉત્પત્તિ થાય;  
નાશ ન તેનો કોઈમાં, તેથી નિત્ય સદાય. ૬૬

ક્રોધાદિ તરતમ્યતા, સર્પાદિક્તની માંય;  
પૂર્વજન્મ સંસ્કાર તે, જીવ નિત્યતા ત્યાંય. ૬૭

આત્મા દ્રવ્યે નિત્ય છે, પર્યાયે પલટાય;  
બાળાદિ વય ત્રણનું, જ્ઞાન એકને થાય. ૬૮

અથવા જ્ઞાન ક્ષણિકનું, જે જાણી વદનાર;  
વદનારો તે ક્ષણિક નહિ, કર અનુભવ નિર્ધાર. ૬૯

ક્યારે કોઈ વસ્તુનો, કેવળ હોય ન નાશ;  
ચેતન પામે નાશ તો, કેમાં ભળે તપાસ. ૭૦

### (૩) શંકા-શિષ્ય ઉવાચ

(આત્મા કર્મનો કર્તા નથી, એમ શિષ્ય કહે છે :—)

કર્તા જીવ ન કર્મનો, કર્મ જ કર્તા કર્મ;  
અથવા સહજ સ્વભાવ કાં, કર્મ જીવનો ધર્મ. ૭૧

આત્મા સદા અસંગ ને, કરે પ્રકૃતિ બંધ;  
અથવા ઈશ્વર પ્રેરણા, તેથી જીવ અબંધ. ૭૨

માટે મોક્ષ ઉપાયનો, કોઈ ન હેતુ જણાય;  
કર્મતણું કર્તાપણું, કાં નહિ, કાં નહિ જાય. ૭૩

### (૩) સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ

(કર્મનું કર્તાપણું આત્માને જે પ્રકારે છે તે પ્રકારે  
સદ્ગુરુ સમાધાન કરે છે :—)

હોય ન ચેતન પ્રેરણા, કોણ ગ્રહે તો કર્મ ?  
જડસ્વભાવ નહિ પ્રેરણા, જુઓ વિચારી ધર્મ. ૭૪

જો ચેતન કરતું નથી, નથી થતાં તો કર્મ;  
તેથી સહજ સ્વભાવ નહિ, તેમ જ નહિ જીવધર્મ. ૭૫

કેવળ હોત અસંગ જો, ભાસત તને ન કેમ ?  
અસંગ છે પરમાર્થથી, પણ નિજભાને તેમ. ૭૬

શ્રીરાજવંદના

૬૭



કર્તા ઈશ્વર કોઈ નહિ, ઈશ્વર શુદ્ધ સ્વભાવ;  
અથવા પ્રેરક તે ગણ્યે, ઈશ્વર દોષપ્રભાવ. ૭૭  
ચેતન જો નિજ ભાનમાં, કર્તા આપ સ્વભાવ;  
વર્તે નહિ નિજ ભાનમાં, કર્તા કર્મ-પ્રભાવ. ૭૮

(૪) શંકા-શિષ્ય ઉવાચ

(તે કર્મનું ભોક્તાપણું જીવને નહિ હોય ?

એમ શિષ્ય કહે છે :-)

જીવ કર્મ કર્તા કહો, પણ ભોક્તા નહિ સોય;  
શું સમજે જડ કર્મ કે, ફળ પરિણામી હોય ? ૭૯  
ફળદાતા ઈશ્વર ગણ્યે, ભોક્તાપણું સધાય;  
એમ કહો ઈશ્વરતણું, ઈશ્વરપણું જ જાય. ૮૦  
ઈશ્વર સિદ્ધ થયા વિના, જાત નિયમ નહિ હોય;  
પછી શુભાશુભ કર્મનાં, ભોગ્યસ્થાન નહિ કોય. ૮૧

(૪) સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ

(જીવને પોતાનાં કરેલાં કર્મનું ભોક્તાપણું છે,

એમ સદ્ગુરુ સમાધાન કરે છે :-)

ભાવકર્મ નિજ કલ્પના, માટે ચેતનરૂપ;  
જીવવીર્યની સ્ફુરણા, ગ્રહણ કરે જડધૂપ. ૮૨

ઝેર સુધા સમજે નહીં, જીવ ખાય ફળ થાય;  
 એમ શુભાશુભ કર્મનું, ભોક્તાપણું જણાય. ૮૩  
 એક રાંક ને એક નૃપ, એ આદિ જે ભેદ;  
 કરણ વિના ન કાર્ય તે, તે જ શુભાશુભ વેદ. ૮૪  
 ફળદાતા ઈશ્વરતણી, એમાં નથી જરૂર;  
 કર્મ સ્વભાવે પરિણમે, થાય ભોગથી દૂર. ૮૫  
 તે તે ભોગ્ય વિશેષનાં, સ્થાનક દ્રવ્ય સ્વભાવ;  
 ગહન વાંત છે શિષ્ય આ, કહી સંક્ષેપે સાવ. ૮૬

#### (૫) શંકા-શિષ્ય ઉવાચ

(જીવનો તે કર્મથી મોક્ષ નથી, એમ શિષ્ય કહે છે :-)  
 કર્તા ભોક્તા જીવ હો, પણ તેનો નહિ મોક્ષ;  
 વીત્યો કાળ અનંત પણ, વર્તમાન છે દોષ. ૮૭  
 શુભ કરે ફળ ભોગવે, દેવાદિ ગતિ માંય;  
 અશુભ કરે નરકાદિ ફળ, કર્મ રહિત ન ક્યાંય. ૮૮

#### (૫) સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ

(તે કર્મથી જીવનો મોક્ષ થઈ શકે છે,

એમ સદ્ગુરુ સમાધાન કરે છે :-)

જેમ શુભાશુભ કર્મપદ, જાણ્યાં સફળ પ્રમાણ;  
 તેમ નિવૃત્તિ સફળતા, માટે મોક્ષ સુજાણ. ૮૯

વીત્યો કાળ અનંત તે, કર્મ શુભાશુભ ભાવ;  
 તેહ શુભાશુભ છેદતાં, ઊપજે મોક્ષ સ્વભાવ. ૯૦  
 દેહાદિક સંયોગનો, આત્યંતિક વિયોગ;  
 સિદ્ધ મોક્ષ શાશ્વત પદે, નિજ અનંત સુખભોગ. ૯૧

### (૬) શંકા-શિષ્ય ઉવાચ

(મોક્ષનો ઉપાય નથી, એમ શિષ્ય કહે છે :—)

હોય કદાપિ મોક્ષપદ, નહિ અવિરોધ ઉપાય;  
 કર્મો કાળ અનંતનાં, શાથી છેદ્યાં જાય ? ૯૨  
 અથવા મત દર્શન ઘણાં, કહે ઉપાય અનેક;  
 તેમાં મત સાચો કયો, બને ન એહ વિવેક. ૯૩  
 કઈ જાતિમાં મોક્ષ છે, કયા વેષમાં મોક્ષ;  
 એનો નિશ્ચય ના બને, ઘણા ભેદ એ દોષ. ૯૪  
 તેથી એમ જણાય છે, મળે ન મોક્ષ ઉપાય;  
 જીવાદિ જાણ્યા તણો, શો ઉપકર જ થાય ? ૯૫  
 પાંચે ઉત્તરથી થયું, સમાધાન સર્વાંગ;  
 સમજું મોક્ષ ઉપાય તો, ઉદય ઉદય સદ્ભાગ્ય. ૯૬

## (૬) સમાધાન-સદ્ગુરુ ઉવાચ

(મોક્ષનો ઉપાય છે, એમ સદ્ગુરુ સમાધાન કરે છે :—)

પાંચે ઉત્તરની થઈ, આત્મા વિષે પ્રતીત;  
થાશે મોક્ષોપાયની, સહજ પ્રતીત એ રીત. ૯૭

કર્મભાવ અજ્ઞાન છે, મોક્ષભાવ નિજવાસ;  
અંધકાર અજ્ઞાન સમ, નાશે જ્ઞાનપ્રકાશ. ૯૮

જે જે કારણ બંધનાં, તેહ બંધનો પંથ;  
તે કારણ છેદક દશા, મોક્ષપંથ ભવઅંત. ૯૯

રાગ, દ્વેષ, અજ્ઞાન એ, મુખ્ય કર્મની ગ્રંથ;  
થાય નિવૃત્તિ જેહથી, તે જ મોક્ષનો પંથ. ૧૦૦

આત્મા સત્ ચૈતન્યમય, સર્વાભાસ રહિત;  
જેથી કેવળ પામિયે, મોક્ષપંથ તે રીત. ૧૦૧

કર્મ અનંત પ્રકારનાં, તેમાં મુખ્ય આઠ;  
તેમાં મુખ્યે મોહનીય, હણાય તે કહું પાઠ. ૧૦૨

કર્મ મોહનીય ભેદ બે, દર્શન ચારિત્ર નામ;  
હણે બોધ વીતરાગતા, અચૂક ઉપાય આમ. ૧૦૩

કર્મબંધ ક્રોધાદિથી, હણે ક્ષમાદિક તેહ;  
પ્રત્યક્ષ અનુભવ સર્વને, એમાં શો સંદેહ ? ૧૦૪

શ્રીરાજવંદના

૭૧

છોડી મત દર્શન તણો, આગ્રહ તેમ વિકલ્પ;  
 કહ્યો માર્ગ આ સાધશે, જન્મ તેહના અલ્પ. ૧૦૫  
 ષટ્પદના ષટ્પ્રશ્ન તેં, પૂછ્યાં કરી વિચાર;  
 તે પદની સર્વાંગતા, મોક્ષમાર્ગ નિર્ધાર. ૧૦૬  
 જાતિ, વેષનો ભેદ નહિ, કહ્યો માર્ગ જો હોય;  
 સાધે તે મુક્તિ લહે, એમાં ભેદ ન કોય. ૧૦૭  
 કષાયની ઉપશાંતતા, માત્ર મોક્ષઅભિલાષ;  
 ભવે ખેદ અંતર દયા, તે કહીએ જિજ્ઞાસ. ૧૦૮  
 તે જિજ્ઞાસુ જીવને, થાય સદ્ગુરુબોધ;  
 તો પામે સમકિતને, વર્તે અંતરશોધ. ૧૦૯  
 મત દર્શન આગ્રહ તજી, વર્તે સદ્ગુરુલક્ષ;  
 લહે શુદ્ધ સમકિત તે, જેમાં ભેદ ન પક્ષ. ૧૧૦  
 વર્તે નિજ સ્વભાવનો, અનુભવ લક્ષ પ્રતીત;  
 વૃત્તિ વહે નિજભાવમાં, પરમાર્થ સમકિત. ૧૧૧  
 વર્ધમાન સમકિત થઈ, ટાળે મિથ્યાભાસ;  
 ઉદય થાય ચારિત્રનો, વીતરાગપદ વાસ. ૧૧૨  
 કેવળ નિજસ્વભાવનું, અખંડ વર્તે જ્ઞાન;  
 કહીએ કેવળજ્ઞાન તે, દેહ છતાં નિર્વાણ. ૧૧૩

કોટિ વર્ષનું સ્વપ્ન પરા, જાગ્યત યતાં શમાય;  
 તેમ વિભાવ અનાદિનો, જ્ઞાન યતાં દૂર થાય. ૧૧૪  
 છૂટે દેહાધ્યાસ તો, નહિ કર્તા તું કર્મ;  
 નહિ ભોક્તા તું તેહનો, એ જ ધર્મનો મર્મ. ૧૧૫  
 એ જ ધર્મથી મોક્ષ છે, તું છો મોક્ષ સ્વરૂપ;  
 અનંત દર્શન જ્ઞાન તું, અવ્યાબાધ સ્વરૂપ. ૧૧૬  
 શુદ્ધ બુદ્ધ ચૈતન્યધન, સ્વયંજ્યોતિ સુખધામ;  
 બીજું કહીએ કેટલું ? કર વિચાર તો પામ. ૧૧૭  
 નિશ્ચય સર્વે જ્ઞાનીનો, આવી અત્ર સમાય;  
 ધરી મૌનતા એમ કહી, સહજસમાધિ માંય. ૧૧૮

### શિષ્યબોધબીજપ્રાપ્તિકથન

સદ્ગુરુના ઉપદેશથી, આવ્યું અપૂર્વ ભાન;  
 નિજપદ નિજમાંછી લહ્યું, દૂર થયું અજ્ઞાન. ૧૧૯  
 ભાસ્યું નિજસ્વરૂપ તે, શુદ્ધ ચેતનારૂપ;  
 અજર, અમર, અવિનાશી ને, દેહતીત સ્વરૂપ. ૧૨૦  
 કર્તા ભોક્તા કર્મનો, વિભાવ વર્તે જ્યાંય;  
 વૃત્તિ વહી નિજભાવમાં, થયો અકર્તા ત્યાંય. ૧૨૧

અથવા નિજપરિણામ જે, શુદ્ધ ચેતનારૂપ;  
 કર્તા ભોક્તા તેહનો, નિર્વિકલ્પ સ્વરૂપ. ૧૨૨  
 મોક્ષ કહ્યો નિજશુદ્ધતા, તે પામે તે પંથ;  
 સમજાવ્યો સંક્ષેપમાં, સકળ માર્ગ નિર્ગથ. ૧૨૩  
 અહો ! અહો ! શ્રી સદ્ગુરુ, કરુણાસિંધુ અપાર;  
 આ પામર પર પ્રભુ ક્યો, અહો ! અહો ! ઉપકાર. ૧૨૪  
 શું પ્રભુચરણ કને ધરું, આત્માથી સૌ હીન;  
 તે તો પ્રભુએ આપિયો, વર્તુ ચરણાધીન. ૧૨૫  
 આ દેહાદિ આજથી, વર્તો પ્રભુ આધીન;  
 દાસ, દાસ હું દાસ છું, તેહ પ્રભુનો દીન. ૧૨૬  
 ષટ્ સ્થાનક સમજાવીને, ભિન્ન બતાવ્યો આપ;  
 મ્યાન થકી તરવારવત્, એ ઉપકાર અમાપ. ૧૨૭

### ઉપસંહાર

દર્શન ષટે સમાય છે, આ ષટ્ સ્થાનક માંહી;  
 વિચારતાં વિસ્તારથી, સંશય રહે ન કાંઈ. ૧૨૮  
 આત્મભ્રાંતિ સમ રોગ નહિ, સદ્ગુરુ વૈદ્ય સુજાણ;  
 ગુરુ આજ્ઞા સમ પથ્ય નહિ, ઔષધ વિચાર ધ્યાન. ૧૨૯

જો ઇચ્છો પરમાર્થ તો, કરો સત્ય પુરુષાર્થ;  
 ભવસ્થિતિ આદિ નામ લઈ, છેદો નહિ આત્માર્થ. ૧૩૦  
 નિશ્ચયવાણી સાંભળી, સાધન તજવાં નો'ય;  
 નિશ્ચય રાખી લક્ષમાં, સાધન કરવાં સોય. ૧૩૧  
 નય નિશ્ચય એકાંતથી, આમાં નથી કહેલ;  
 એકાંતે વ્યવહાર નહિ, બન્ને સાથ રહેલ. ૧૩૨  
 ગચ્છમતની જે કલ્પના, તે નહિ સદ્વ્યવહાર;  
 ભાન નહીં નિજરૂપનું, તે નિશ્ચય નહિ સાર. ૧૩૩  
 આગળ જ્ઞાની થઈ ગયા, વર્તમાનમાં હોય;  
 થાશે કાળ ભવિષ્યમાં, માર્ગભેદ નહિ કોય. ૧૩૪  
 સર્વ જીવ છે સિદ્ધ સમ, જે સમજે તે થાય;  
 સદ્ગુરુઆજ્ઞા જિનદશા, નિમિત્ત કરણ માંય. ૧૩૫  
 ઉપાદાનનું નામ લઈ, એ જે તજે નિમિત્ત;  
 પામે નહિ સિદ્ધત્વને, રહે ભ્રાંતિમાં સ્થિત. ૧૩૬  
 મુખથી જ્ઞાન કથે અને, અંતર્ છૂટ્યો ન મોહ;  
 તે પામર પ્રાણી કરે, માત્ર જ્ઞાનીનો દ્રોહ. ૧૩૭  
 દયા, શાંતિ, સમતા, ક્ષમા, સત્ય, ત્યાગ, વૈરાગ્ય;  
 હોય મુમુક્ષુ ઘટ વિષે, એહ સદાય સુજાગ્ય. ૧૩૮



મોહભાવ ક્ષય હોય જ્યાં, અથવા હોય પ્રશાંત;  
તે કહીએ જ્ઞાનીદશા, બાકી કહીએ ભ્રાંત. ૧૩૯  
સકળ જગત તે એઠવત્, અથવા સ્વપ્ન સમાન;  
તે કહીએ જ્ઞાનીદશા, બાકી વાચાજ્ઞાન. ૧૪૦  
સ્થાનક પાંચ વિચારીને, છઠ્ઠે વર્તે જેહ;  
પામે સ્થાનક પાંચમું, એમાં નહિ સંદેહ. ૧૪૧  
દેહ છતાં જેની દશા, વર્તે દેહાતીત;  
તે જ્ઞાનીના ચરણમાં, હો વંદન અગણિત. ૧૪૨

શ્રી સદ્ગુરુચરણાર્પણમસ્તુ

(પત્રાંક - ૭૧૮)

૧ સાધન સિદ્ધ દશા અહીં, કહી સર્વ સંક્ષેપ;  
ષટ્દર્શન સંક્ષેપમાં, ભાખ્યાં નિર્વિક્ષેપ.  
૨ શ્રી સુભાગ્ય ને શ્રી અચળ, આદિ મુમુક્ષુ કાજ;  
તથા ભવ્યહિત કારણે, કહ્યો બોધ સુખસાજ.

## છ પદનો પત્ર

અનન્ય શરણના આપનાર એવા

શ્રી સદ્ગુરુદેવને અત્યંત ભક્તિથી નમસ્કાર

શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપને પામ્યા છે એવા જ્ઞાનીપુરુષોએ નીચે કહ્યાં છે તે છ પદને સમ્યગ્દર્શનના નિવાસનાં સર્વોત્કૃષ્ટ સ્થાનક કહ્યાં છે.

**પ્રથમ પદ :** ‘આત્મા છે.’ જેમ ઘટપટ આદિ પદાર્થો છે, તેમ આત્મા પણ છે. અમુક ગુણ હોવાને લીધે જેમ ઘટપટ આદિ હોવાનું પ્રમાણ છે; તેમ સ્વપરપ્રકાશક એવી ચૈતન્યસત્તાનો પ્રત્યક્ષ ગુણ જેને વિષે છે એવો આત્મા હોવાનું પ્રમાણ છે.

**બીજું પદ :** ‘આત્મા નિત્ય છે.’ ઘટપટ આદિ પદાર્થો અમુક કાળવર્તી છે. આત્મા ત્રિકાળવર્તી છે. ઘટપટાદિ સંયોગે કરી પદાર્થ છે. આત્મા સ્વભાવે કરીને પદાર્થ છે; કેમ કે તેની ઉત્પત્તિ માટે કોઈપણ સંયોગો અનુભવયોગ્ય થતા નથી. કોઈ પણ સંયોગી દ્રવ્યથી ચેતનસત્તા પ્રગટ થવા યોગ્ય નથી, માટે અનુત્પન્ન છે. અસંયોગી હોવાથી અવિનાશી છે, કેમ કે જેની કોઈ

સંયોગથી ઉત્પત્તિ ન હોય, તેનો કોઈને વિષે લય પણ હોય નહીં.

**ત્રીજું પદ :** ‘આત્મા કર્તા છે.’ સર્વ પદાર્થ અર્થક્રિયાસંપન્ન છે. કંઈ ને કંઈ પરિણામક્રિયા સહિત જ સર્વ પદાર્થ જોવામાં આવે છે. આત્મા પણ ક્રિયાસંપન્ન છે. ક્રિયાસંપન્ન છે, માટે કર્તા છે. તે કર્તાપણું ત્રિવિધ શ્રી જિને વિવેચ્યું છે; પરમાર્થથી સ્વભાવપરિણતિએ નિજ સ્વરૂપનો કર્તા છે. અનુપચરિત (અનુભવમાં આવવા યોગ્ય, વિશેષ સંબંધ સહિત) વ્યવહારથી તે આત્મા દ્રવ્યકર્મનો કર્તા છે. ઉપચારથી ઘર, નગર આદિનો કર્તા છે.

**ચોથું પદ :** ‘આત્મા ભોક્તા છે.’ જે જે કંઈ ક્રિયા છે તે તે સર્વ સફળ છે, નિરર્થક નથી. જે કંઈ પણ કરવામાં આવે તેનું ફળ ભોગવવામાં આવે એવો પ્રત્યક્ષ અનુભવ છે. વિષ ખાધાથી વિષનું ફળ; સાકર ખાવાથી સાકરનું ફળ; અગ્નિસ્પર્શથી તે અગ્નિસ્પર્શનું ફળ; હિમને સ્પર્શ કરવાથી હિમસ્પર્શનું જેમ ફળ થયા વિના રહેતું નથી, તેમ કષાયાદિ કે અકષાયાદિ જે કંઈ પણ પરિણામે આત્મા પ્રવર્તે તેનું ફળ પણ થવા યોગ્ય

જ છે, અને તે થાય છે. તે ક્રિયાનો આત્મા કર્તા હોવાથી ભોક્તા છે.

**પાંચમું પદ :** ‘મોક્ષપદ છે.’ જે અનુપચરિત વ્યવહારથી જીવને કર્મનું કર્તાપણું નિરૂપણ કર્યું, કર્તાપણું હોવાથી ભોક્તાપણું નિરૂપણ કર્યું, તે કર્મનું ટળવાપણું પણ છે; કેમ કે પ્રત્યક્ષ કષાયાદિનું તીવ્રપણું હોય પણ તેના અનભ્યાસથી, તેના અપરિચયથી, તેને ઉપશમ કરવાથી, તેનું મંદપણું દેખાય છે, તે ક્ષીણ થવા યોગ્ય દેખાય છે, ક્ષીણ થઈ શકે છે. તે તે બંધભાવ ક્ષીણ થઈ શકવા યોગ્ય હોવાથી તેથી રહિત એવો જે શુદ્ધ આત્મસ્વભાવ તે રૂપ મોક્ષપદ છે.

**છઠ્ઠું પદ :** તે ‘મોક્ષનો ઉપાય છે.’ જો કદી કર્મબંધ માત્ર થયા કરે એમ જ હોય, તો તેની નિવૃત્તિ કોઈ કાળે સંભવે નહીં; પણ કર્મબંધથી વિપરીત સ્વભાવવાળાં એવાં જ્ઞાન, દર્શન, સમાધિ, વૈરાગ્ય, ભક્ત્યાદિ સાધન પ્રત્યક્ષ છે; જે સાધનના બળે કર્મબંધ શિથિલ થાય છે, ઉપશમ પામે છે, ક્ષીણ થાય છે. માટે તે જ્ઞાન, દર્શન, સંયમાદિ મોક્ષપદના ઉપાય છે.

શ્રી જ્ઞાનીપુરુષોએ સમ્યક્દર્શનના મુખ્ય નિવાસભૂત કહ્યાં એવાં આ છ પદ અત્રે સંક્ષેપમાં જણાવ્યાં છે. સમીપમુક્તિગામી જીવને સહજ વિચારમાં તે સપ્રમાણ થવા યોગ્ય છે, પરમ નિશ્ચયરૂપ જણાવા યોગ્ય છે, તેનો સર્વ વિભાગે વિસ્તાર થઈ તેના આત્મામાં વિવેક થવા યોગ્ય છે. આ છ પદ અત્યંત સંદેહરહિત છે, એમ પરમપુરુષે નિરૂપણ કર્યું છે. એ છ પદનો વિવેક જીવને સ્વસ્વરૂપ સમજવાને અર્થે કહ્યો છે. અનાદિ સ્વખંડશાને લીધે ઉત્પન્ન થયેલો એવો જીવનો અહંભાવ, મમત્વભાવ તે નિવૃત્ત થવાને અર્થે આ છ પદની જ્ઞાનીપુરુષોએ દેશના પ્રકાશી છે. તે સ્વખંડશાથી રહિત માત્ર પોતાનું સ્વરૂપ છે, એમ જો જીવ પરિણામ કરે, તો સહજ માત્રમાં તે જાગૃત થઈ સમ્યક્દર્શનને પ્રાપ્ત થાય; સમ્યક્દર્શનને પ્રાપ્ત થઈ સ્વસ્વભાવરૂપ મોક્ષને પામે. કોઈ વિનાશી, અશુદ્ધ અને અન્ય એવા ભાવને વિશે તેને હર્ષ, શોક, સંયોગ ઉત્પન્ન ન થાય. તે વિચારે સ્વસ્વરૂપને વિષે જ શુદ્ધપણું, સંપૂર્ણપણું, અવિનાશીપણું, અત્યંત આનંદપણું, અંતરરહિત તેના અનુભવમાં આવે છે. સર્વ વિભાવપર્યાયમાં માત્ર

પોતાને અધ્યાસથી ઐક્યતા થઈ છે, તેથી કેવળ પોતાનું ભિન્નપણું જ છે, એમ સ્પષ્ટ - પ્રત્યક્ષ - અત્યંત પ્રત્યક્ષ - અપરોક્ષ તેને અનુભવ થાય છે. વિનાશી અથવા અન્ય પદાર્થના સંયોગને વિષે તેને ઇષ્ટ - અનિષ્ટપણું પ્રાપ્ત થતું નથી. જન્મ, જરા, મરણ, રોગાદિ બાધારહિત સંપૂર્ણ માહાત્મ્યનું ઠેકાણું એવું નિઃસ્વરૂપ જાણી, વેદી તે કૃતાર્થ થાય છે. જે જે પુરુષોને એ છ પદ સપ્રમાણ એવાં પરમ પુરુષનાં વચને આત્માનો નિશ્ચય થયો છે, તે તે પુરુષો સર્વ સ્વરૂપને પામ્યા છે; આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિ, સર્વ સંગથી રહિત થયા છે, થાય છે; અને ભાવિકાળમાં પણ તેમ જ થશે.

જે સત્પુરુષોએ જન્મ, જરા, મરણનો નાશ કરવાવાળો, સ્વસ્વરૂપમાં સહજ અવસ્થાન થવાનો ઉપદેશ કહ્યો છે, તે સત્પુરુષોને અત્યંત ભક્તિથી નમસ્કાર છે. તેની નિષ્કારણ કરુણાને નિત્ય પ્રત્યે નિરંતર સ્તવવામાં પણ આત્મસ્વભાવ પ્રગટે છે, એવા સર્વ સત્પુરુષો, તેનાં ચરણારવિદં સદાય હૃદયને વિશે સ્થાપન રહો !

જે છ પદથી સિદ્ધ છે એવું આત્મસ્વરૂપ તે જેનાં વચનને અંગીકાર કર્યે સહજમાં પ્રગટે છે, જે આત્મસ્વરૂપ પ્રગટવાથી સર્વકાળ જીવ સંપૂર્ણ આનંદને પ્રાપ્ત થઈ, નિર્ભય થાય છે, તે વચનના કહેનાર એવા સત્પુરુષના ગુણની વ્યાખ્યા કરવાને અશક્તિ છે; કેમ કે જેનો પ્રત્યુપકાર ન થઈ શકે એવો પરમાત્મભાવ તે જાણે કંઈ પણ ઇચ્છ્યા વિના માત્ર નિષ્કારણ કરુણાશીલતાથી આપ્યો, એમ છતાં પણ જેણે અન્ય જીવને વિષે આ મારો શિષ્ય છે, અથવા ભક્તિનો કર્તા છે, માટે મારો છે, એમ કદી જોયું નથી, એવા જે સત્પુરુષ તેને અત્યંત ભક્તિએ ફરી ફરી નમસ્કાર હો !

જે સત્પુરુષોએ સદ્ગુરુની ભક્તિ નિરૂપણ કરી છે, તે ભક્તિ માત્ર શિષ્યના કલ્યાણને અર્થે કહી છે. જે ભક્તિને પ્રાપ્ત થવાથી સદ્ગુરુના આત્માની ચેષ્ટાને વિષે વૃત્તિ રહે, અપૂર્વ ગુણ દૃષ્ટિગોચર થઈ અન્ય સ્વચ્છંદ મટે, અને સહેજે આત્મબોધ થાય એમ જાણીને જે ભક્તિનું નિરૂપણ કર્યું છે, તે ભક્તિને અને તે સત્પુરુષોને ફરી ફરી ત્રિકાળ નમસ્કાર હો !

જો કદી પ્રગટપણે વર્તમાનમાં કેવળજ્ઞાનની ઉત્પત્તિ થઈ નથી, પણ જેના વચનના વિચારયોગે શક્તિપણે કેવળજ્ઞાન છે એમ સ્પષ્ટ જાણ્યું છે, શ્રદ્ધાપણે કેવળજ્ઞાન થયું છે, વિચારદશાએ કેવળજ્ઞાન થયું છે, ઇચ્છાદશાએ કેવળજ્ઞાન થયું છે, મુખ્ય નયના હેતુથી કેવળજ્ઞાન વર્તે છે, તે કેવળજ્ઞાન સર્વ અવ્યાબાધ સુખને પ્રગટ કરનાર, જેના યોગે સહજ માત્રમાં જીવ પામવા યોગ્ય થયો, તે સત્પુરુષના ઉપકારને સર્વોત્કૃષ્ટ ભક્તિએ નમસ્કાર હો ! નમસ્કાર હો !!

(પત્રાંક - ૪૯૩)

## વીતરાગનો કહેલો

ૐ

વીતરાગનો કહેલો પરમ શાંત રસમય ધર્મ પૂર્ણ સત્ય છે, એવો નિશ્ચય રાખવો. જીવના અનધિકારીપણાને લીધે તથા સત્પુરુષના યોગ વિના સમજાતું નથી; તોપણ તેના જેવું જીવને સંસારરોગ મટાડવાને બીજું કોઈ પૂર્ણ હિતકારી ઔષધ નથી, એવું વારંવાર ચિંતવન કરવું.



આ પરમ તત્ત્વ છે, તેનો મને સદાય નિશ્ચય રહે;  
એ યથાર્થ સ્વરૂપ મારા હૃદયને વિષે પ્રકાશ કરો,  
અને જન્મમરણાદિ બંધનથી અત્યંત નિવૃત્તિ થાઓ !  
નિવૃત્તિ થાઓ !!

હે જીવ ! આ કલેશરૂપ સંસાર થકી વિરામ પામ,  
વિરામ પામ; કાંઈક વિચાર, પ્રમાદ છોડી જાગૃત  
થા ! જાગૃત થા !! નહિ તો રત્નચિંતામણિ જેવો  
આ મનુષ્યદેહ નિષ્ફળ જશે.

હે જીવ ! હવે તારે સત્પુરુષની આજ્ઞા નિશ્ચય  
ઉપાસવા યોગ્ય છે. ઐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:  
(પત્રાંક - ૫૦૫)

---

**હે કામ ! હે માન !**

હે કામ ! હે માન ! હે સંગઉદય !  
હે વચનવર્ગણા ! હે મોહ ! હે મોહદયા !  
હે શિથિલતા ! તમે શા માટે અંતરાય કરો છો !  
પરમ અનુગ્રહ કરીને હવે અનુકૂળ થાઓ ! અનુકૂળ થાઓ.  
(હાથનોંધ ૨, /૧૯)

## ક્ષમાપના

હે ભગવાન ! હું બહુ ભૂલી ગયો, મેં તમારા અમૂલ્ય વચનને લક્ષમાં લીધાં નહીં. તમારાં કહેલાં અનુપમ તત્ત્વનો મેં વિચાર કર્યો નહીં. તમારા પ્રણીત કરેલાં ઉત્તમ શીલને સેવ્યું નહીં. તમારા કહેલાં દયા, શાંતિ, ક્ષમા અને પવિત્રતા મેં ઓળખ્યાં નહીં. હે ભગવન્ ! હું ભૂલ્યો, આચર્યો, રજખ્યો અને અનંત સંસારની વિટમ્બનામાં પડ્યો છું. હું પાપી છું. હું બહુ મદોન્મત્ત અને કર્મરજથી કરીને મલિન છું. હે પરમાત્મા ! તમારાં કહેલાં તત્ત્વ વિના મારો મોક્ષ નથી. હું નિરંતર પ્રપંચમાં પડ્યો છું. અજ્ઞાનથી અંધ થયો છું, મારામાં વિવેકશક્તિ નથી અને હું મૂઢ છું, હું નિરાશ્રિત છું, અનાથ છું. નિરાગી પરમાત્મા ! હું હવે તમારું, તમારા ધર્મનું અને તમારા મુનિનું શરણ ગ્રહું છું. મારા અપરાધ ક્ષય થઈ હું તે સર્વ પાપથી મુક્ત થઉં એ મારી અભિલાષા છે. આગળ કરેલાં પાપોનો હું હવે પશ્ચાત્તાપ કરું છું. જેમ જેમ હું સૂક્ષ્મ વિચારથી ઊંડો ઊતરું છું, તેમ તેમ તમારા તત્ત્વના ચમત્કારો મારા સ્વરૂપનો પ્રકાશ કરે છે. તમે નિરાગી,

નિર્વિકારી, સત્યુદાનંદસ્વરૂપ, સહજાનંદી, અનંતજ્ઞાની,  
અનંતદર્શી અને ત્રૈલોક્યપ્રકાશક છો. હું માત્ર મારા  
હિતને અર્થે તમારી સાક્ષીએ ક્ષમા ચાહું છું. એક  
પણ પણ તમારાં કહેલાં તત્ત્વની શંકા ન થાય, તમારા  
કહેલા રસ્તામાં અહોરાત્ર હું રહું, એ જ મારી આકાંક્ષા  
અને વૃત્તિ થાઓ ! હે સર્વજ્ઞ ભગવાન ! તમને હું  
વિશેષ શું કહું ? તમારાથી કંઈ અજાણ્યું નથી.  
માત્ર પશ્ચાત્તાપથી હું કર્મજન્ય પાપની ક્ષમા ઇચ્છું છું.

ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

(મોક્ષમાળા શિક્ષાપાઠ - ૫૬)

### પ્રણિપાત સ્તુતિ

હે પરમકૃપાળુ દેવ ! જન્મ, જરા, મરણાદિ  
સર્વ દુઃખોનો અત્યંત ક્ષય કરનારો એવો વીતરાગ  
પુરુષનો મૂળ માર્ગ આપ શ્રીમદે અનંત કૃપા કરી મને  
આપ્યો, તે અનંત ઉપકારનો પ્રતિઉપકાર વાળવા હું  
સર્વથા અસમર્થ છું; વળી આપ શ્રીમત્ કંઈ પણ  
લેવાને સર્વથા નિસ્પૃહ છો; જેથી હું મન, વચન, ક્રિયાની  
એકાગ્રતાથી આપના ચરણારવિન્દમાં નમસ્કાર કરું છું.

આપની પરમભક્તિ અને વીતરાગપુરુષના મૂળધર્મની  
ઉપાસના મારા હૃદયને વિશે ભવપર્યંત અખંડ જાગ્રત  
રહો એટલું માગું છું તે સફળ થાઓ. \_\_\_\_\_

ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

(પત્રાંક - ૪૧૭)

### દુર્લભ એવો મનુષ્યદેહ

દુર્લભ એવો મનુષ્યદેહ પણ પૂર્વે અનંત વાર  
પ્રાપ્ત થયા છતાં કંઈ પણ સફળપણું થયું નહીં; પણ  
આ મનુષ્યદેહને કૃતાર્થતા છે, કે જે મનુષ્યદેહે આ  
જીવે જ્ઞાનીપુરુષને ઓળખ્યા, તથા તે મહાભાગ્યનો  
આશ્રય કર્યો, જે પુરુષના આશ્રયે અનેક પ્રકારના  
મિથ્યા આગ્રહાદિની મંદતા થઈ, તે પુરુષને આશ્રયે  
આ દેહ છૂટે એ જ સાર્થક છે. જન્મજરામરણાદિને  
નાશ કરવાવાળું આત્મજ્ઞાન જેમને વિષે વર્તે છે, તે  
પુરુષનો આશ્રય જ જીવને જન્મજરામરણાદિનો નાશ  
કરી શકે, કેમકે તે યથાસંભવ ઉપાય છે. સંયોગ  
સંબંધે આ દેહ પ્રત્યે આ જીવને જે પ્રારબ્ધ હશે તે  
વ્યતીત થયે તે દેહનો પ્રસંગ નિવૃત્ત થશે. તેનો ગમે

શ્રીરાજવંદના

૮૭

ત્યારે વિયોગ નિશ્ચયે છે, પણ આશ્રયપૂર્વક દેહ છૂટે એ જ જન્મ સાર્થક છે, કે જે આશ્રયને પામીને જીવ તે ભવે અથવા ભાવિ એવા થોડા કાળે પણ સ્વસ્વરૂપમાં સ્થિતિ કરે.

શ્રી સદ્ગુરુએ કહ્યો છે એવા નિર્ગથમાર્ગનો સદાય આશ્રય રહો.

હું દેહાદિ સ્વરૂપ નથી, અને દેહ સ્ત્રી પુત્રાદિ કોઈ પણ મારાં નથી, શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ અવિનાશી એવો હું આત્મા છું, એમ આત્મભાવના કરતાં રાગદ્વેષનો ક્ષય થાય.

(પત્રાંક - ૬૯૨)

કર્મગતિ વિચિત્ર છે. નિરંતર મૈત્રી, પ્રમોદ, કરુણા અને ઉપેક્ષા ભાવના રાખશો.

મૈત્રી એટલે સર્વ જગતથી નિર્વૈરબુદ્ધિ, પ્રમોદ એટલે કોઈપણ આત્માના ગુણ જોઈ હર્ષ પામવો, કરુણા એટલે સંસારતાપથી દુઃખી આત્માના દુઃખથી અનુકંપા પામવી, અને ઉપેક્ષા એટલે નિસ્પૃહ ભાવે જગતના પ્રતિબંધને વિસારી આત્મહિતમાં આવવું. એ ભાવનાઓ કલ્યાણમય અને પાત્રતા આપનારી છે.

(પત્રાંક - ૫૭)

## શ્રી સદ્ગુરુ ઉપકાર-મહિમા

પ્રથમ નમું ગુરુરાજને, જેણે આપ્યું જ્ઞાન;  
જ્ઞાને વીરને ઓળખ્યા, ટખ્યું દેહ-અભિમાન. ૧  
તે કારણ ગુરુરાજને, પ્રણમું વારંવાર;  
કૃપા કરી મુજ ઉપરે, રાખો ચરણ મોઝાર. ૨  
પંચમ કાળે તું મળ્યો, આત્મરત્ન-દાતાર;  
કારજ સાર્યા માહરાં, ભવ્ય જીવ હિતકાર. ૩  
અહો ! ઉપકાર તુમારડો, સંભારું દિનરાત;  
આવે નયણે નીર બહુ, સાંભળતાં અવદાત. ૪  
અનંતકાળ હું આચડ્યો, ન મળ્યા ગુરુ શુદ્ધ સંત;  
દુષ્પમ કાળે તું મળ્યો, રાજ નામ ભગવંત. ૫  
રાજ રાજ સૌ કો કહે, વિરલા જાણે ભેદ;  
જે જન જાણે ભેદ તે, તે કરશે ભવછેદ. ૬  
અપૂર્વ વાણી તાહરી, અમૃત સરખી સાર;  
વળી તુજ મુદ્રા અપૂર્વ છે, ગુણગણ રત્ન ભંડાર. ૭  
તુજ મુદ્રા તુજ વાણીને, આદરે સમ્યક્વંત;  
નહિ બીજાનો આશરો, એ ગુહ્ય જાણે સંત. ૮  
બાહ્ય ચરણ સુસંતનાં, ટાળે જનનાં પાપ;  
અંતરચારિત્ર ગુરુરાજનું, ભાંગે ભવ સંતાપ. ૯

## સાચંકાળનું દેવવંદન

મહાદેવ્યાઃ કુક્ષિરત્નં, શબ્દજીતરવાત્મજમ્;  
રાજયંદ્રમહં વંદે, તત્ત્વલોચનદાયકમ્. ૧  
(પ્રભુ તત્ત્વલોચનદાયકમ્)

જય ગુરુદેવ !

સહજાત્મસ્વરૂપ પરમગુરુ શુદ્ધ ચૈતન્ય સ્વામી.  
ૐકારં બિંદુસંયુક્તં નિત્યં ધ્યાયન્તિ યોગિનઃ  
કામદં મોક્ષદં ચૈવ, ૐકારાય નમોનમઃ ૨  
મંગલમય મંગલકરણ, વીતરાગ વિજ્ઞાન;  
નમો તાદિ જાતે ભયે, અરિહંતાદિ મહાન. ૩  
વિશ્વભાવ વ્યાપિ તદપિ, એક વિમલ ચિદ્રૂપ;  
જ્ઞાનાનંદ મહેશ્વરા, જયવંતા જિનભૂપ. ૪  
મહત્તત્ત્વ મહનીય મહઃ મહાધામ ગુણધામ;  
ચિદાનંદ પરમાત્મા, વંદો રમતા રામ. ૫  
ત્રીનભુવન ચૂડારતન, - સમ શ્રી જિનકે પાય;  
નમત પાઈએ આપ પદ, સબ વિધિ બંધ નશાય. ૬  
દર્શનં દેવદેવસ્ય, દર્શનં પાપનાશનમ્;  
દર્શનં સ્વર્ગસોપાનં, દર્શનં મોક્ષસાધનમ્. ૭

દર્શનાદ્ દુરિતધ્વંસિ, વંદનાદ્ વાંચિતપ્રદઃ  
પૂજનાત્ પૂરકઃ શ્રીણાં, જિનઃ સાક્ષાત્ સુરદ્રુમઃ ૮

પ્રભુદર્શન સુખસંપદા, પ્રભુદર્શન નવનિધિ;  
પ્રભુદર્શનસેં પામીએ, સકલ મનોરથ-સિદ્ધિ. ૯

બ્રહ્માનંદં પરમસુખદં કેવલં જ્ઞાનમૂર્તિમ્,  
દ્વન્દ્વાતીતં ગગનસદૃશં તત્ત્વમસ્યાદિ લક્ષ્યમ્;  
એકં નિત્યં વિમલમચલં સર્વદા સાક્ષીભૂતમ્,  
ભાવાતીતં ત્રિગુણરહિતં સદ્ગુરું તં નમામિ. ૧૦

આનન્દમાનન્દકરં પ્રસન્નં, જ્ઞાનસ્વરૂપં નિજબોધરૂપમ્;  
યોગીન્દ્રમીડયં ભવરોગવૈદ્યં, શ્રીમદ્ગુરું નિત્યમહં નમામિ. ૧૧

શ્રીમદ્ પરબ્રહ્મગુરું વદામિ, શ્રીમદ્ પરબ્રહ્મગુરું નમામિ;  
શ્રીમદ્ પરબ્રહ્મગુરું ભજામિ, શ્રીમદ્ પરબ્રહ્મગુરું સ્મરામિ. ૧૨

ગુરુબ્રહ્મા ગુરુવિષ્ણુર્ગુરુદેવો મહેશ્વરઃ  
ગુરુઃ સાક્ષાત્ પરબ્રહ્મ તસ્મૈ શ્રી ગુરવે નમઃ ૧૩

ધ્યાનમૂલં ગુરુર્મૂર્તિં પૂજામૂલં ગુરુપદમ્;  
મંત્રમૂલં ગુરુર્વાક્યં મોક્ષમૂલં ગુરુકૃપા. ૧૪

અખંડમંડલાકરં વ્યાપ્તં યેન ચરાચરમ્;  
તત્પદં દર્શિતં યેન તસ્મૈ શ્રી ગુરવે નમઃ ૧૫

શ્રીરાજવંદના

૯૧



અજ્ઞાનતિમિરાન્ધાનાં જ્ઞાનાંજનશલાક્યા;  
ચક્ષુરુન્મીલિતં યેન તસ્મૈ શ્રી ગુરવે નમઃ ૧૬

ધ્યાનધૂપં મનઃપુષ્પં પંચેન્દ્રિય હુતાશનમ્;  
ક્ષમાજાપ સંતોષપૂજા પૂજ્યો દેવો નિરંજનઃ ૧૭

દેવેષુ દેવોઽસ્તુ નિરંજનો મે, ગુરુર્ગુરુષ્વસ્તુ દમી શમી મે;  
ધર્મેષુ ધર્મોઽસ્તુ દયા પરો મે, ત્રીણ્યેવ તત્ત્વાનિ ભવે ભવે મે. ૧૮

પરાત્પરગુરવે નમઃ પરંપરાચાર્ય ગુરવે નમઃ  
પરમગુરવે નમઃ સાક્ષાત્ પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરવે નમો નમઃ ૧૯

અહો ! અહો ! શ્રી સદ્ગુરુ, કરુણાસિંધુ અપાર;  
આ પામર પર પ્રભુ ક્યો, અહો ! અહો ! ઉપકર. ૨૦

શું પ્રભુચરણ કને ધરું, આત્માથી સૌ હીન;  
તે તો પ્રભુએ આપિયો, વર્તું ચરણાધીન. ૨૧

આ દેહાદિ આજથી, વર્તો પ્રભુ આધીન;  
દાસ, દાસ હું દાસ છું, આપ પ્રભુનો દીન. ૨૨

ષટ્ સ્થાનક સમજાવીને, ભિન્ન બતાવ્યો આપ;  
મ્યાન થકી તરવારવત્, એ ઉપકર અમાપ. ૨૩

જે સ્વરૂપ સમજ્યા વિના, પામ્યો દુઃખ અનંત;  
સમજાવ્યું તે પદ નમું, શ્રી સદ્ગુરુ ભગવંત. ૨૪

પંચાગ નમસ્કાર કરવો

જય જય ગુરુદેવ ! સહજાત્મસ્વરૂપ પરમગુરુ શુદ્ધ  
ચૈતન્ય સ્વામી અંતરજામી ભગવાન ઇચ્છામિ  
ખમાસમણો વંદિઉં જાવણિજ્જાએ નિસીહિઆએ  
મત્થએણ વંદામિ.

પરમ પરુષ પ્રભુ સદ્ગુરુ, પરમજ્ઞાન સુખધામ;  
જેણે આપ્યું ભાન નિજ, તેને સદા પ્રણામ રપ  
પંચાગ નમસ્કાર કરવો

જય જય ગુરુદેવ ! સહજાત્મસ્વરૂપ પરમગુરુ શુદ્ધ  
ચૈતન્ય સ્વામી અંતરજામી ભગવાન ઇચ્છામિ  
ખમાસમણો વંદિઉં જાવણિજ્જાએ નિસીહિઆએ  
મત્થએણ વંદામિ.

દેહ છતાં જેની દશા, વર્તે દેહાતીત;  
તે જ્ઞાનીના ચરણમાં, હો વંદન અગણિત. ૨૬  
પંચાગ નમસ્કાર કરવો

જય જય ગુરુદેવ ! સહજાત્મસ્વરૂપ પરમગુરુ શુદ્ધ  
ચૈતન્ય સ્વામી અંતરજામી ભગવાન ઇચ્છામિ  
ખમાસમણો વંદિઉં જાવણિજ્જાએ નિસીહિઆએ  
મત્થએણ વંદામિ.

નમોડસ્તુ નમોડસ્તુ નમોડસ્તુ, શરણં, શરણં,  
 શરણં, ત્રિકલશરણં, ભવોભવ શરણં, સદ્ગુરુશરણં,  
 સદા સર્વદા, ત્રિવિધ ત્રિવિધ ભાવવંદન છે, વિનયવંદન  
 હોય, સમયાત્મક વંદન છે; ઐં નમોડસ્તુ જ્ય ગુરુદેવ  
 શાંતિ; પરમ તારું, પરમ સજ્જન, પરમ હેતુ, પરમ  
 દયાળ, પરમ મયાળ, પરમ કૃપાળ, વાણીસુરસાળ,  
 અતિ સુકુમાળ, જીવદયા પ્રતિપાળ, કર્મશત્રુના કાળ,  
 ‘મા હણો મા હણો’ શબ્દના કરનાર, આપકે  
 ચરણકમલમેં મેરા મસ્તક, આપકે ચરણકમલ મેરે  
 હૃદયકમલમેં અખંડપણે સંસ્થાપિત રહે, સંસ્થાપિત  
 રહે; સત્પુરુષોંકા સત્સ્વરૂપ, મેરે ચિત્તસ્મૃતિકે પટપર  
 ટંકોત્કીર્ણવત્ સદોદિત, જ્યવંત રહેં, જ્યવંત રહેં.

આનન્દમાનન્દકરં પ્રસન્નં જ્ઞાનસ્વરૂપં નિજબોધરૂપમ્;  
 યોગીન્દ્રમીડયં ભવરોગવૈદ્યં શ્રીમદ્ ગુરુંનિત્યમહં નમામિ.

## વંદન તથા પ્રણિપાતસ્તુતિ

અહો ! અહો ! શ્રી સદ્ગુરુ, કરુણાસિંધુ અપાર;  
આ પામર પર પ્રભુ ક્યો, અહો ! અહો ! ઉપકર. ૧  
શું પ્રભુચરણ કને ધરું, આત્માથી સૌ હીન;  
તે તો પ્રભુએ આપિયો, વર્તું ચરણાધીન; ૨  
આ દેહાદિ આજથી, વર્તો પ્રભુ આધીન;  
દાસ, દાસ હું દાસ છું, આપ પ્રભુનો દીન. ૩  
ષટ્ સ્થાનક સમજાવીને, ભિન્ન બતાવ્યો આપ;  
મ્યાન થકી તરવારવત્, એ ઉપકર અમાપ. ૪  
જે સ્વરૂપ સમજ્યા વિના, પામ્યો દુઃખ અનંત;  
સમજાવ્યું તે પદ નમું, શ્રી સદ્ગુરુ ભગવંત. ૫  
પરમ પુરુષ પ્રભુ સદ્ગુરુ, પરમજ્ઞાન સુખધામ;  
જેણે આપ્યું ભાન નિજ, તેને સદા પ્રણામ. ૬  
દેહ છતાં જેની દશા, વર્તો દેહાતીત;  
તે જ્ઞાનીના ચરણમાં, હો વંદન અગણિત. ૭

(૬)

હે પરમકૃપાળુ દેવ ! જન્મ, જરા, મરણાદિ સર્વ  
દુઃખોનો અત્યંત ક્ષય કરનારો એવો વીતરાગ

શ્રીરાજવંદના

૯૫

પુરુષનો મૂળ માર્ગ આપ શ્રીમદે અનંત કૃપા કરી મને આપ્યો, તે અનંત ઉપકારનો પ્રતિઉપકાર વાળવા હું સર્વથા અસમર્થ છું; વળી આપ શ્રીમત્ કંઈ પણ લેવાને સર્વથા નિસ્પૃહ છો; જેથી હું મન, વચન, ક્રિયાની એકાગ્રતાથી આપના ચરણારવિદંમાં નમસ્કાર કરું છું. આપની પરમભક્તિ અને વીતરાગ પુરુષના મૂળધર્મની ઉપાસના મારા હૃદયને વિષે ભવપર્યંત અખંડ જાગૃત રહો, એટલું માગું છું તે સફળ થાઓ !

ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

(પત્રાંક - ૪૧૭)

સદ્ગુરુના ઉપદેશથી સમજે જિનનું રૂપ;  
તો તે પામે નિજદશા, જિન છે આત્મસ્વરૂપ.  
પામ્યા શુદ્ધ સ્વભાવને, છે જિન તેથી પૂજ્ય;  
સમજો જિનસ્વભાવ તો, આત્માભાનનો ગુજ્ય.  
સ્વરૂપસ્થિત ઇચ્છારહિત, વિચરે પૂર્વપ્રયોગ;  
અપૂર્વ વાણી, પરમશ્રુત, સદ્ગુરુ લક્ષણ યોગ્ય.

નડિયાદ, આસો વદ ૨, ૧૯૫૨

## પ્રાર્થના

અશુદ્ધાત્મા શુદ્ધાત્માને અરજ કરે છે.

હે પરમેશ્વર ! શુદ્ધાત્મા ! મારા હૃદયને દયાથી ભરપૂર કર. હે સત્ય ! મારા હૃદયમાં આવ.

હેશીલના સ્વામી ! મને ક્ષીલથી બચાવ. મને સંતોષથી ભરપૂર કર કે જેથી હું પરવસ્તુ પર નજર ન કરું. જે જેને ભોગવવાને તેં આપ્યું તે હું ના ચાહું.

તું નિષ્પાપ, પૂર્ણ પવિત્ર છે. તારી પવિત્રતા મારામાં ભર. મને પાપરહિત કર. જ્ઞાન, ધૈર્ય, શાંતિ અને નિર્ભયતા મને આપ. તારાં પવિત્ર વચનથી મારાં પાપ ધો.

હે આનંદ ! મને આનંદથી ભરપૂર કર. મને તારી તરફ ખેંચ.

હે દેવ ! મેં તારી આજ્ઞા તોડી છે, તો મારો હવે શું હવાલ થશે ?

હું પાપમાં-બૂડી રહ્યો છું. હરઘડી પાપના કામમાં જ હર્ષ માની રહ્યો છું. તારું કૃપાદાનનું તેડું મારી તરફ આવ્યું કે તું મને પોતા તરફ બોલાવે છે.

તારી પવિત્રતા મને દર વખતે ચેતાવે છે કે આ પાપમાં તું ના પેસ. માટે હવે હું તારી પવિત્રતાનું સન્માન કરું. મને પવિત્ર આત્માથી ભરપૂર કર.

તારી સર્વે આજ્ઞા પાળવાની બુદ્ધિ તથા શક્તિ મને આપ. મોહશત્રુના કબજામાંથી મને છોડાવ. હું બાળક છું, માટે દર સમય મને બચાવ, પડવા ન દે. મને તારામાં રાખ; તું મારામાં રહે. જે તારી કૃપા નજર થઈ તે પૂરી કર.

તારા સિવાય કોઈ દાતા નથી. તારી આજ્ઞાના બગીચા-  
માંથી મને બહાર ના મૂક. તારી શાંતિના સમુદ્રમાં મને  
ઝીલાવ. તારો સર્વે મહિમા મને દેખાડ.

તું આનંદ છે, તું પ્રેમ છે. તું દયા છે, તું સત્ય છે, તું  
સ્થિર છે, તું અચળ છે, તું નિર્ભય છે, તું એક શુદ્ધ નિત્ય  
છે, તું અબાધિત છે, તારા અનંત અક્ષય ગુણથી મને  
ભરપૂર કર.

દૈહિક ક્રમનાથી અને વિષયની ભીખથી મારા દિલને  
વાર. કષાયની તપ્તિથી બચાવ. મારાં સર્વે વિઘ્નો દૂર  
કર, જેથી સ્થિરતા અને આનંદથી હું તારી સિદ્ધિને અનુભવું.

મારી સર્વે શુભેચ્છા તારા વચનપસાયથી પૂર. સાચા  
માર્ગ બતાવનાર ગુરુના પસાયથી પૂર. મને જૂઠા હઠવાદથી  
અને જૂઠા ધર્મથી છોડાવ. કુગુરુના ફંદથી બચાવ.

તારા પસાયથી મન, વચન ને શરીર આદિ જે શક્તિ  
હું પામ્યો છું તે સર્વે શક્તિ હું ખોટા વા પાપના ક્રમમાં ન  
વાપરું અને ફોગટ વખત ન ગુમાવું એ બુદ્ધિ આપ.

તારા પસાયથી હું સર્વેને સુખનું કારણ થાઉં, કોઈને  
દુઃખનું કારણ ન થાઉં; માટે મને સત્ય અને દયાથી  
ભરપૂર કર, અને જે મને યોગ્ય હોય તે આપ. ખોટા  
મનોરથ અને વ્યર્થ વિચારથી હંમેશાં બચાવ.

## ત્રણ મંત્રની માળા

- (૧) સહજાત્મસ્વરૂપ પરમગુરુ
- (૨) આતમભાવના ભાવતાં,  
જીવ લહે કેવળજ્ઞાન રે.
- (૩) પરમગુરુ નિર્ગ્રંથ સર્વશદેવ

## મેરી ભાવના

જિસને રાગદ્વેષ ક્રમાદિક જીતે સબ જગ જાન લિયા,  
સબ જીવોંકો મોક્ષમાર્ગક નિસ્પૃહ હો ઉપદેશ દિયા;  
બુદ્ધ વીર જિન હરિહર બ્રહ્મા યા ઉસકો સ્વાધીન કહે,  
ભક્તિભાવસે પ્રેરિત હો યહ ચિત્ત ઉસીમેં લીન રહે. ૧

વિષયોંકી આશા નહીં જિનકે, સામ્યભાવ ધન રખતે હૈં,  
નિજ પરકે હિત સાધનમેં જો નિશાદિન તત્પર રહતે હૈં;  
સ્વાર્થ ત્યાગકી કઠિન તપસ્યા, બિના ખેદ જો કરતે હૈં,  
ઐસે જ્ઞાની સાધુ જગતકે, દુઃખ સમૂહકો હરતે હૈં. ૨



રહે સદા સત્સંગ ઉન્હીંક, ધ્યાન ઉન્હીંક નિત્ય રહે,  
ઉન હી જૈસી ચર્યામેં યહ, ચિત્ત સદા અનુરક્ત રહે;  
નહીં સતાઉ કિસી જીવકો, જૂઠ કભી નહીં કહ્ય કરું,  
પરધન વનિતા પર ન લુભાઉં, સંતોષામૃત પિયા કરું. ૩

અહંકારક ભાવ ન રક્ષું, નહીં કિસી પર ક્રોધ કરું,  
દેખ દૂસરોંકી બઢતીકો, કભી ન ઈર્ષા ભાવ ધરું;  
રહે ભાવના ઐસી મેરી, સરલ સત્ય વ્યવહાર કરું,  
બને જહાંતક ઇસ જીવનમેં, ઔરોંક ઉપકાર કરું. ૪

મૈત્રીભાવ જગતમેં મેરા, સબ જીવોંસે નિત્ય રહે,  
દીન-દુઃખી જીવોં પર મેરે, ઉરસે કરુણા સ્રોત બહે;  
દુર્જન ફૂર કુમાર્ગરતોં પર, ક્ષોભ નહીં મુઝકો આવે,  
સામ્યભાવ રક્ષું મેં ઉનપર ઐસી પરિણતિ હો જાવે. ૫

ગુણીજનોંકો દેખ હૃદયમેં, મેરે પ્રેમ ઉમડ આવે;  
બને જહાંતક ઉનકી સેવા, કરકે યહ મન સુખ પાવે;  
હોઉં નહીં કૃતઘ્ન કભી મેં, દ્રોહ ન મેરે ઉર આવે,  
ગુણ ગ્રહણક ભાવ રહે નિત, દંષ્ટિ ન દોષોં પર જાવે. ૬

કોઈ બુરા કહો યા અચ્છા, લક્ષ્મી આવે યા જાવે,  
લાખો વર્ષોં તક જીઉં યા, મૃત્યુ આજ હી આ જાવે;

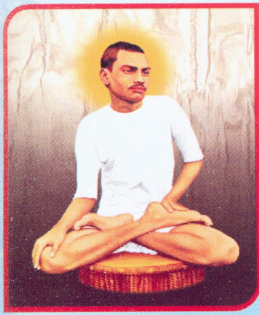
અથવા કોઈ કૈસા હી ભય, યા લાલચ દેને આવે,  
તો ભી ન્યાય માર્ગસે મેરા કભી ન પદ ડિગને પાવે. ૭

હોકર સુખમેં મગન ન ફૂલે, દુઃખમેં કભી ન ઘભરાવે,  
પર્વત નદી સ્મશાન ભયાનક અટવીસે નહીં ભય ખાવે;  
રહે અડોલ અકંપ નિરંતર, યહ મન દંઢતર બન જાવે,  
ઇષ્ટ વિયોગ અનિષ્ટ યોગમેં, સહનશીલતા દિખલાવે. ૮

સુખી રહે સબ જીવ જાતકે, કોઈ કભી ન ઘભરાવે,  
વૈર પાપ અભિમાન છોડ જા, નિત્ય નયે મંગલ ગાવે;  
ઘર ઘર ચર્યા રહે ધર્મકી દુષ્કૃત દુષ્કર હો જાવે,  
જ્ઞાન ચરિત ઉત્તર કર અપના, મનુજ જન્મફલ સબ પાવે. ૯

ઇતિ-ભીતિ વ્યાપે નહીં જામેં, વૃષ્ટિ સમય પર હુઆ કરે,  
ધર્મનિષ્ઠ હોકર રાજા ભી, ન્યાય પ્રજાકા કિયા કરે;  
રોગ મરી દુર્ભિક્ષ ન ફૈલે, પ્રજા શાન્તિસે જિયા કરે,  
પરમ અહિંસા ધર્મ જાતમેં ફૈલ સર્વ હિત કિયા કરે. ૧૦

ફૈલે પ્રેમ પરસ્પર જામેં, મોહ દૂર પર રહ કરે,  
અપ્રિય કટુક કઠોર શબ્દ નહીં, કોઈ મુખસે કહ કરે;  
બનકર સબ 'યુગ-વીર' હૃદયસે દેશોત્તરિત રહ કરે,  
વસ્તુસ્વરૂપ વિચાર ખુશીસે, સબ દુઃખ સંકટ સહ કરે. ૧૧



## શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

ભક્તિ એ સર્વ દોષને ક્ષય કરવાવાળી છે; માટે તે સર્વોત્કૃષ્ટ છે.

ભક્તિથી અહંકાર મટે, સ્વચ્છંદ ટળે,  
અને સીધા માર્ગે ચાલ્યું જવાય; અન્ય વિકલ્પો મટે.  
આવો એ ભક્તિમાર્ગ શ્રેષ્ઠ છે.

આત્માર્થે વિચારમાર્ગ અને ભક્તિમાર્ગ આરાધવા યોગ્ય છે.

ઘણા ઘણા પ્રકારથી મનન કરતા અમારો દૃઢ નિશ્ચય છે કે  
ભક્તિ એ સર્વોપરી માર્ગ છે;  
અને તે સત્પુરુષના ચરણ સમીપ રહીને થાય તો  
ક્ષણવારમાં મોક્ષ કરી દે તેવો પદાર્થ છે.

પ્રશસ્ત પુરુષની ભક્તિ કરો, તેનું સ્મરણ કરો; ગુણ ચિંતન કરો.

"હું આત્મા છું,  
આપનો સેવક છું,  
સૌનો મિત્ર છું"

- સંત શ્રી આત્માનંદજી



**શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર**

(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)

કોબા-૩૮૨ ૦૦૭ (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૨૧૯, ૨૩૨૭૬૪૮૩-૮૪ ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૧૪૨